

20 MEI 2014

FREEVANGELICAL

FROM REFORMED TO EVANGELICAL

WOUTERUS HUIJGEN

CHRISTELIJKE HOGESCHOOL WINDESHEIM

Azusa Curriculum

Christelijke Hogeschool Windesheim

Azusa Curriculum

Freevangelical

From Reformed to Evangelical

Beweegredenen van Reformatorische vroeg volwassen die in de afgelopen twee jaar zijn overgegaan van de Reformatorische gemeente die ze bezochten naar Christengemeente de DoorBrekers te Barneveld.

Door

Wouterus Huijgen

geboren te Amersfoort

Afstudeerscriptie ter verkrijgen van de bachelor theologie aan Christelijke Hogeschool Windesheim, Azusa Curriculum.

Scriptiebegeleider

Hans Snoek

20 mei 2014

Inhoud

1.	Voorwoord.....	4
2.	Inleiding.....	5
2.1	Het onderzoek.....	5
2.2	Methodiek en de motivatie hiervan	6
2.3	De limitatie van het onderzoek.....	7
3.	De Reformatorische gemeenten.....	9
3.1	De zondagse samenkomst	10
3.2	Buiten de samenkomsten om	11
3.3	Theologisch gebied	11
3.4	Resumerend.....	12
4.	De DoorBrekers gemeente	14
4.1	De zondagse samenkomst	16
4.2	Buiten de samenkomsten om	17
4.3	Theologisch gebied	17
4.4	Resumerend.....	20
5.	De interviews	22
5.1	De respondenten.....	22
5.2	De Reformatorische kerk	23
5.3	De eerste aanraking met de DoorBrekers gemeente	26
5.4	De DoorBrekers gemeente	27
5.5	Conclusie.....	30
5.6	Terugkijkend.....	31
5.7	Vooruitkijkend naar de literatuurstudie	31
6.	Theologische verschillen	33
6.1	De Doop	33
6.2	Wet / Genade	36
6.3	Resumerend.....	38
7.	Individualisering	40

7.1	Definitie	40
7.2	Individualisering in Nederland.....	42
7.3	Christelijk-godsdienstig individualisering in Nederland.....	43
7.4	Resumerend.....	45
8.	Subjectivering	47
8.1	In de maatschappij	47
8.2	Resumerend.....	49
9.	Individualisering en subjectivering naast de uitkomsten van de interviews en de theologische verschillen.....	51
10.	Conclusies	55
11.	Tot Slot.....	57
11.1	Voor verdere studie.....	58
12.	Literatuur lijst.....	59
13.	Bijlagen	62
	Visie DoorBrekers.....	62
	Waarden DoorBrekers.....	63
	Het interview	64

1. Voorwoord

In september 2008 ben ik gestart met mijn HBO theologie opleiding aan Theologische Hogeschool Azusa. Een avontuur waarin ik veel geleerd en geschreven heb maar bovenal veel gevormd ben. Nu bijna zes jaar later, ligt hier voor u mijn laatste geschreven werk ten behoeven van deze opleiding, de afstudeer scriptie.

De titel van de scriptie is “Freevangelical” en roept wellicht vragen en gedachten op. Aan het einde van deze scriptie zal ik nader uitleggen wat de titel betekend en waarom ik voor de titel heb gekozen.

Zowel bij deze opleiding als bij het maken van de scriptie heb ik momenten gehad dat ik het even allemaal niet meer zag zitten. Maar nu terugkijkend kan ik zeggen dat ik tevreden ben met het resultaat van zowel de gehele studie als het afstudeeronderzoek wat hier voor u ligt.

Een aantal mensen zou ik in het bijzonder willen bedanken voor deze scriptie en de opleiding in het algemeen.

Om te beginnen, mijn docenten van Azusa; Connie, John, Els, Huib, Louise, Melvin, George, Muriel, Jim, Darlyn en Cees. Elk van deze mensen hebben hun kennis met mij willen delen en dit heeft mij niet alleen geholpen deze scriptie te schrijven, maar zal mij de rest van mijn leven bijblijven.

Verder wil ik mijn scriptiebegeleider Hans Snoek bedanken, zijn feedback hielp mij om de scriptie tot een goed einde te volbrengen.

Ook Eduard Groen die mij erg geholpen heeft bij mijn scriptievoorstel wil ik bedanken.

Ook wil ik de respondenten die meegewerkt hebben aan dit onderzoek bedanken voor hun tijd en openheid.

Daarnaast wil ik mijn ouders bedanken die de afgelopen jaren mij altijd gestimuleerd hebben en altijd geïnteresseerd waren in mijn studie.

Als laatste wil ik de grootste steun en mijn toeverlaat bedanken, mijn vrouw Olga. Ik denk niet dat er iemand in de wereld is die zoveel geduld met mij heeft gehad, als ik avond na avond bezig was met mijn studie. Olga, jij hebt mij met je geduld, liefde en bemoediging overal doorheen geholpen. Ik ben je hier heel dankbaar voor!

Maar boven alles dank ik God! Alles ben ik Hem verschuldigd.

Ik wens u allen veel lees plezier bij het lezen van dit onderzoek.

Wouterus Huijgen

2. Inleiding

Sinds 2005 is er midden in de Bijbelgordel (de strook van strenggereformeerde gemeenten die door Nederland loopt van Kampen tot Zeeland) iets opvallends aan het gebeuren. Te midden van de meer dan 20 reformatorische gemeenten vinden we in Barneveld Christengemeente “De DoorBrekers” (Regterschot, 2013)¹. De DoorBrekers gemeente was voor lange tijd de snelst groeiende gemeente van Nederland (Looft de Here op YouTube, 2013).

Veel van de bezoekers van de DoorBrekers komen oorspronkelijk juist uit dit soort Reformatorische gemeenten in de omgeving van Barneveld. Dit onderkent ook Miranda Klaver van de Vrije Universiteit te Amsterdam in een artikel van A.J. Regterschot over de groei van de DoorBrekers. Miranda Klaver deed onderzoek naar het opmerkelijke succes van Nederlandse evangelische en pinkstergemeenten tegen de achtergrond van de landelijke ontkerkelijking in de Nederlandse samenleving (Regterschot, 2013). Ook Ds. H. Russcher hervormde dominee te Barneveld (Voorde, 2008) en Ds. J.M.D. de Heer bevestigen dat veel bezoekers van de DoorBrekers uit reformatorische kerken komen (Heer, 2011).

Tot slot kan ik dit ook vanuit mijn persoonlijke ervaringen bevestigen. Ik heb in mijn omgeving verschillende mensen uit Reformatorische gemeenten zien overgaan naar de DoorBrekers gemeente. Dit wekte mijn interesse en ik vraag mij dus af wat deze christenen er toe beweegt om over te stappen naar een andere gemeente dan de gemeente die zij eerder bezochten.

Hieronder geef ik weer wat ik wil onderzoeken in dit onderzoek.

2.1 Het onderzoek

Onderwerp van het onderzoek:

De beweegredenen van Reformatorische vroeg volwassenen die in de afgelopen twee jaar zijn overgegaan van de Reformatorische gemeente die ze bezochten naar Christengemeente de DoorBrekers te Barneveld.

Doel in het onderzoek:

Beschrijven wat de beweegredenen zijn van deze Christenen die er in de afgelopen twee jaar voor gekozen hebben om over te stappen naar een geheel andere gemeente, namelijk de DoorBrekers te Barneveld, dan de reformatorische gemeente die zij eerder bezochten.

¹ In dit onderzoek zal ik websites en krantenartikelen die ik gebruikt heb als bron alleen aanduiden met jaartal en titel. Bij gebruik van boeken, gepubliceerde onderzoeken etc. zal ik ook het pagina nummer noemen. In hoofdstuk 12 vindt u de volledige literatuurlijst.

Doel van het onderzoek:

De Reformatorische gemeenten in de omgeving van Barneveld een overzicht geven van de beweegredenen van de kerkleden die in de afgelopen twee jaar zijn overgegaan naar de DoorBrekers gemeente te Barneveld.

Hoofdvraag in het onderzoek:

Wat zijn beweegredenen van vroeg volwassen mensen die een Reformatorische gemeente bezochten om in de afgelopen twee jaar over te stappen naar Christengemeente de DoorBrekers te Barneveld?

Deelvragen

1. Hoe omschrijven de respondenten hun betrokkenheid bij de Reformatorische gemeente die ze bezochten?
2. Hoe kwamen de respondenten voor het eerst in aanraking met de Christengemeente de DoorBrekers?
3. Hoe zouden de respondenten de eerste aanraking met de Christusgemeente de DoorBrekers beschrijven?
4. Hoe beleven de respondenten hun lidmaatschap bij de DoorBrekers gemeente?
 - a. Wat spreekt hierin aan?
 - b. Wat spreekt hierin niet aan?
5. Op basis van welke motieven hebben de respondenten de definitieve keuze gemaakt om over te gaan naar Christusgemeente de DoorBrekers?

2.2 Methodiek en de motivatie hiervan

Het zal een onderzoek worden waarin ik beschrijf wat de beweegredenen zijn van deze vroeg volwassen christenen, die er in de afgelopen twee jaar voor gekozen hebben om over te gaan van de Reformatorische gemeente die ze al jaren bezochten naar de DoorBrekers te Barneveld.

Om dit te verklaren, zal ik gebruik maken van de volgende onderzoeksmethode:

Veldonderzoek

Ik zal mijn veldonderzoek beginnen met individuele interviews met zes bezoekers van de DoorBrekers die hun achtergrond hebben in verschillende reformatorische gemeenten. Het resultaat van deze interviews zal ik verwerken en ik hoop hiermee overeenkomsten en verschillen te vinden tussen de verschillende respondenten.

Literatuurstudie

Voor het begin van het veldwerk doe ik een korte literatuurstudie naar de achtergronden van de DoorBrekers en de Reformatorische gemeenten die de respondenten bezochten. Na het

veldonderzoek doe ik een verdere uitgebreide literatuur studie. Deze literatuur verzamel ik na het veldwerk, omdat de resultaten van de interviews cruciaal zijn bij de keuze van deze literatuur.

Deze diepere literatuur studie wil ik gebruiken om resultaten van de interviews te evalueren en vanuit deze gezamenlijke informatie wil ik tot een conclusie komen.

2.3 De limitatie van het onderzoek

De reformatorische gemeenten

Als ik het tijdens dit onderzoek heb over de Reformatorische kerken of gemeenten dan heb ik het ten eerste over de bevindelijk Gereformeerde. Dit is een groep van ongeveer 300.000 gelovigen in Nederland, in de traditie van de Reformatie en de Nadere Reformatie. Kerkelijk gezien behoren de bevindelijk gereformeerden tot de Gereformeerde Gemeenten, Gereformeerde Gemeenten in Nederland(synodaal), Oud gereformeerd Gemeenten, delen van de Gereformeerde Bond(PKN) en van de Christelijke Gereformeerde Kerken (Karels, 2005). De Gereformeerde Gemeente en de Gereformeerde Gemeente in Nederland hebben beide grote gemeenten in Barneveld (Weseman, 2008). Ten tweede, heb ik het ook over de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt dit is een afsplitsing van de Gereformeerde kerken in Nederland (De Vries, 2005). De Gereformeerde kerken in Nederland die is ontstaan in 1892 door de vereniging van de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Nederduitse Gereformeerde Kerken (Amelink , 2005). De Nederlands Gereformeerde Kerk is voorgekomen uit de gereformeerde kerk Vrijgemaakt (Janse, 2005). De Nederlands Hervormde Gemeente(PKN) en de Hersteld Hervormde gemeente die weer is voortgekomen uit een scheuring met de Nederlands Hervormde kerk (Blei, 2005). Al deze denominaties staan in de traditie van de Reformatie en de Nadere Reformatie. Ook hebben ze allemaal een gemeente in de omgeving van Barneveld (Gemeente Barneveld, 2013). De respondenten moeten hun kerkelijke achtergrond hebben in één van deze gemeenten. Met de directe omgeving bedoel ik een maximale straal van dertig kilometer rond Barneveld.

De leeftijd van de participanten

Als verdere limitatie van het onderzoek, wil ik mij alleen richten op de leeftijdscategorie van de vroeg volwassenen. Hiermee bedoel ik in dit onderzoek mensen tussen de 20 en 40 jaar (Ablas, 2008, p. 36). Maar omdat er toch grote verschillen kunnen zijn van iemand van 21 of 39 jaar, ga ik het in het onderzoek iets verder beperken. Ik kies voor de ouderen helft van de vroeg volwassenen, namelijk de dertigers. Deze keuze maak ik omdat het geloofsleven van de dertigers waarschijnlijk meer is uitgekristalliseerd dan iemand van begin twintig.

Het geslacht van de participanten

Ik wil interviews gaan houden met zes bezoekers van de DoorBrekers die hun achtergrond hebben in Reformatorische gemeenten. De antwoorden tijdens de interviews kunnen worden beïnvloed door het geslacht van de respondent. Maar om hier een evenredig beeld van te krijgen, gebruik ik drie mannelijke en drie vrouwelijke respondenten.

Verschillende kerkelijke achtergronden van de participanten

De respondenten moeten tevens allemaal hun achtergrond hebben in minimaal drie verschillende gemeenten, dit om problemen die kenmerkend zijn voor één specifieke gemeente uit te sluiten.

Het tijdsbestek

Als laatste limitatie, gebruik ik alleen respondenten die in de afgelopen twee jaar zijn overgegaan naar de DoorBrekers.

3. De Reformatorische gemeenten

In dit hoofdstuk wil ik een beeld schetsen van de Reformatorische gemeenten, die de respondenten bezochten voordat ze overgingen naar de DoorBrekers. Hierbij zal ik kijken naar de denominatie, de vorm van de zondagse samenkomsten en wat er buiten de samenkomsten om gebeurde in de gemeenten. Ten slotte, zal ik kijken naar de theologie in deze gemeenten. Voor dit alles heb ik naast bestaande literatuur, gebruik gemaakt van de antwoorden in de interviews van de respondenten en de websites van de gemeenten in kwestie. In het volgende hoofdstuk zal ik hetzelfde beeld schetsen, maar dan met de huidige gemeente van de respondenten namelijk de DoorBrekers gemeente dit om zo een duidelijke achtergrond te hebben van de gemeenten gebruikt in dit onderzoek.

De respondenten bezochten voor de overstap naar de DoorBrekers gemeente de volgende gemeenten:

- Gereformeerd Kerk Vrijgemaakt
- Christelijk Gereformeerde Kerk
- Gereformeerd Kerk (PKN)

Dit betekend dat de respondenten uit de volle breedte van de gereformeerde traditie komen. Het is daarmee dus moeilijk de gemeenten eenzijdig te typeren.

De drie Reformatorische gemeenten staan allemaal in de traditie van de Reformatie en de Nadere Reformatie en bestaan veelal uit (bevindelijk) Gereformeerde kerkleden. Bij deze groep staat de ervaring (bevinding) van eigen schuld en zonde en van de persoonlijke verlossing door Jezus Christus centraal. Bevindelijk Gereformeerden stellen dat elk mens een 'omkeer' in het leven hoort mee te maken, wil hij gelukkig zijn en God op de juiste wijze kunnen dienen. Deze verandering wordt verschillend aangeduid: sommigen spreken van bekering, anderen van geloof, verlichting of wedergeboorte. Bevindelijk gereformeerden staan kritisch tot afwijzend tegenover moderne communicatiemiddelen als tv en internet. Dans, toneel en bioscoop worden vanouds als zondig gewantrouwd, maar eind twintigste eeuw is er meer openheid gekomen. De spanning die bevindelijk gereformeerden ervaren met de omringende cultuur wordt gevat in de slogan: 'Wel in de wereld, niet van de wereld.' Ze worden ook wel eens de 'fijne genoemd'. (Karels, 'Bevindelijk Gereformeerde', 2005)

De Fijnen is een benaming voor mensen met een strenge geloofsopvatting en precieze ('fijne') manier van leven. In Nederland zijn de Piëtisten en later de bevindelijk gereformeerde zo

aangeduid. Zij geloven namelijk dat Gods wil niet alleen gaat over grove misstappen zoals doden en stelen, maar ook over meer gedetailleerde zaken als kleding, sociaal gedrag, taalgebruik, invulling van de zondag, onthouding van moderne media en van dans en toneel. Hun klassiek geworden uitspraak: je bent herkenbaar in 'daad, gewaad en gepraat'. (Karels, Fijnen, 2005)

Op basis van de websites van de gemeenten die de respondenten bezochten en op de antwoorden die de respondenten gaven in hun interviews, probeer ik een beter beeld te krijgen van deze drie Reformatorische gemeenten. In hoofdstuk vijf vindt u de uitwerking van de interviews.

3.1 De zondagse samenkomst

Geen van de geïnterviewde vertelde over een welkom bij aankomst van hun oude gemeente. De kerkbezoekers lopen rechtstreeks naar de kerk en gaan binnen in de kerkzaal zitten. Voor de baby's is er in de meeste gemeente een opvang voor tijdens de dienst. Voor de jonge kinderen (peuters) in de meeste gevallen ook.

De aanbidding bestaat uit het zingen van Psalmen en Gezangen begeleid door een orgel aldus de respondenten. In sommige gevallen wordt er ook gekozen voor het zingen uit de liedbundel voor de gemeenten. Voor een band, koor of andere muzikale begeleiding is er in deze drie gemeenten weinig tot geen ruimte tijdens de zondagse samenkomsten. Uitzonderingen hierop zijn tijdens speciale diensten zoals jeugddienst of kerstdiensten. In alle drie gemeenten is er geen ruimte voor multimedia, maar hierop zijn uitzonderingen. Sommige respondenten noemen dat in hun gemeente tegenwoordig een beamer wordt gebruikt om de tekst van de gezongen liederen en het Schriftgedeelte op de muur te projecteren. In de rest van de gemeenten wordt er gebruik gemaakt van bordjes op de muur om de liturgie te laten zien.

Voor aanvang van de preek mogen in de meeste gemeenten van de respondenten de kinderen naar de kindernevendienst. Dit is een eigen dienst voor de kinderen zodat ze niet bij de preek van de volwassenen hoeven te zijn.

De preek bestaat vaak uit drie punten en begint en eindigt vaak met een gebed uitgesproken door de voorganger. Volgens de respondenten sluit de preek vaak niet aan bij het leven van alledag.

Na de dienst is er heel af en toe gelegenheid voor het gezamenlijk drinken van een kop koffie of thee. Maar meestal loopt, fietst of rijdt iedereen na de kerkdienst meteen naar huis. Er wordt niet of nauwelijks nagepraat over de dienst.

3.2 Buiten de samenkomsten om

Buiten de samenkomsten om zijn er de verenigingen (mannen & vrouwen), de clubs (kinderen) en de catechisaties(jongeren). Deze zijn op willekeurige avonden door de weeks. Het verschilt sterk per gemeente hoe hoog de opkomst en participatie is voor deze avonden. Uit de antwoorden van de respondenten kwam naar voren dat participatie over het algemeen laag is. Daarnaast is er volgens de respondenten bijna geen binding met de andere kerkleden op geloofsgebied.

3.3 Theologisch gebied

Organisaties in de gereformeerde gezindte brengen hun identiteit tot uitdrukking door de drie formulieren van enigheid in hun grondslag op te nemen. Dit geldt dus ook voor de drie gemeenten waar de respondenten vandaan komen.

Dit drie formulieren van enigheid zijn belijdenisgeschriften uit de zestiende en zeventiende eeuw, die in de Nederlandse gemeenten van Nederlandse geloofsbelijdenis (1561), de Heidelbergse catechismus (1563) en de Dordtse leerregels (1618-19).

In de gereformeerde kerk (PKN) daarnaast verwezen naar de onveranderde Augsburgse confessie en de catechismus van Luther, alsmede naar de Barmer Thesen en de conkordie van Leuenberg.

Bepaalde onderdelen, zoals de voorzienigheidsleer en de veroordeling van de 'paapse mis' in de Heidelbergse catechismus en de leer van de dubbele predestinatie in de Dordtse leerregels, roepen in bepaalde sectoren van de gereformeerde gezindte in toenemende mate bezwaren op. (Janse C. , 2005)

Hieronder geef ik iets meer informatie over deze belijdenis geschriften.

Nederlandse geloofsbelijdenis

“De opzet van de Nederlandse geloofsbelijdenis is lastig te karakteriseren. Enerzijds begint zij met een traditionele uiteenzetting over God, wijst vervolgens de bronnen van Godskennis aan en volgt een spoor dat men als een klassiek-gereformeerde interpretatie van de weg van het heil zou kunnen typeren: schepping, val, verkiezing en verlossing van de mens, de betekenis van Christus, rechtvaardiging en heiliging, kerk en sacramenten, de relatie kerk-overheid en de laatste dingen. Typisch gereformeerd is ook dat niet alleen de zuivere verkondiging van het Woord en de rechte bediening van de sacramenten tot de kenmerken van de kerk worden gerekend, maar ook de kerkelijke tucht.” (Zwanepol, 2004, p. 167)

Heidelbergse catechismus

De Heidelbergse catechismus wordt vaak als de belangrijkste gezien van de drie en wordt in veel gevallen nog gebruikt voor de wekelijkse catechisaties (Veldhuizen & Verboom, 1996). Ook wordt er in sommige reformatorische gemeenten nog regelmatig gepreekt uit deze catechismus.

“Kenmerkend voor deze catechismus is dat de soteriologie (verlossingsleer) en de christologie een belangrijke plaats innemen. In de meeste gevallen dragen de vragen en antwoorden een persoonlijk, existentieel en praktisch karakter. Het leerboekje wil voor alles een *troostboek* zijn. Daarom begint het ook met te vragen naar de enige troost van een christen. Het unieke karakter van de Heidelbergse catechismus valt op als we op de indeling letten. Het leerboekje kent na de eerste vraag over de troost, de drieslag: ellende, verlossing en dankbaarheid. Opvallend is daarbij dat de Wet als catechetisch onderdeel twee keer aan de orde komt. De eerste keer als kenbron van de ellende en vervolgens als richtsnoer voor de dankbaarheid.” (Verboom, 2005)

“Behalve door een sterke schriftuurlijkheid, die door de vele Bijbelcitaten wordt onderstreept, kenmerkt deze catechismus zich door een heldere structuur, waarbij kennis van de zonde, kennis en toe-eigening van het geloof (Apostolicum en sacramenten) en leven in dankbaarheid (tien geboden en het onze vader) logisch op elkaar volgen.” (Zwanepol, 2004, p. 74)

De Dortse leerregels

“Deze hebben betrekking op de onderdelen van de kerkleer die ter discussie waren gesteld door de remonstranten; en worden ook wel de vijf artikelen tegen de remonstranten genoemd. Centraal hierin staat de vraag of de mens zelf voor God kon kiezen of niet (uitverkiezing). Per onderdeel wordt het standpunt van de synode verwoordt, waarna het standpunt van de remonstranten wordt weerlegd en afgewezen.” (Bas, 2005)

De artikelen gaan over:

1. De goddelijke verkiezing
2. De door van Christus en de redding van de mens
3. De verdorvenheid van de mens
4. De bekering van de mens
5. De volharding der heiligen

In hoofdstuk 6 zal ik dieper ingaan op praktisch theologische verschillen waar de respondenten in de interviews de nadruk op legde. Hierbij zal ik van bovenstaande belijdenisgeschriften gebruiken om de theologische inhoud van de reformatorische gemeenten weer te geven.

3.4 Resumerend

In dit hoofdstuk heb ik geprobeerd een beeld te schetsen van de reformatorische gemeenten die de respondenten bezochten. Het is erg lastig om een eenduidig beeld te geven van deze

gemeenten omdat de gemeenten van de respondenten uit de volle breedte van de reformatorische traditie komen. Over het algemeen genomen, zijn de gemeenten behoudend en houden in de diensten (zoveel mogelijk) vast aan de leer, tradities en gewoontes van de reformatie. Het is per gemeente verschillend hoe dit praktisch vorm krijgt in bijvoorbeeld de zondagse samenkomst. Theologisch gezien houden de reformatorische gemeenten, die de respondenten bezochten, ook vast aan de belijdenisgeschriften van de reformatorische tijd.

4. De DoorBrekers gemeente

In dit hoofdstuk wil ik een beeld schetsen van de huidige gemeente van de respondenten, namelijk de DoorBrekers gemeente in Barneveld. Hierbij zal ik net als in het vorige hoofdstuk kijken naar de denominatie, de vorm van de zondagse samenkomsten en wat er buiten de samenkomsten om gebeurt. Ten slotte zal ik kijken naar de theologie in de DoorBrekers, de Word of Faith theologie. Dit omdat ik in hoofdstuk 6 de theologische verschillen tussen de reformatorische en DoorBrekers gemeenten zal vergelijken. Voor dit alles heb ik net als in het vorige hoofdstuk naast bestaande literatuur, gebruik gemaakt van de antwoorden in de interviews van de respondenten en de website van de gemeente.

De DoorBrekers is op 24 april 2005 opgericht door Peter en Ilona Paauwe. Zij begonnen de DoorBrekers in een schoolgebouw in Barneveld. De eerste bijeenkomst werd bezocht door veertig volwassenen en veertig kinderen. In de afgelopen jaren is de gemeente stormachtig gegroeid. Momenteel bezoeken zo'n 2000 mensen de samenkomsten (Historie, 2013). Andere bronnen spreken zelfs over 2500 bezoekers per week (Dertig mensen uit leiderschap DoorBrekers Barneveld weg, 2013). Dit is wel voor de crisis die zich de afgelopen maanden heeft voorgedaan in de gemeente.

Afgelopen maanden is de DoorBrekers gemeente een aantal keer in het nieuws geweest vanwege een leiderschapscrisis in de gemeente. Er zou een „onwerkbare” situatie zijn ontstaan tussen oprichter en leider Peter Paauwe en een van leidersechtparen. Na de crisis zouden er verschillende leiders en leden de kerk hebben verlaten. Rick Borkent van het mediateam namens de DoorBrekers heeft gereageerd tegenover de Barneveldse Krant. Hij bevestigt het vertrek van de leiders. Volgens hem wordt nu met hulp van drie externe pastors een betere scheiding aangebracht tussen de dagelijkse leiding en het bestuur van de kerk (Dertig mensen uit leiderschap DoorBrekers Barneveld weg, 2013).

Ondanks de crisis, is het nog steeds opvallend dat deze gemeente in een aantal jaren zo stormachtig is gegroeid.

Het is moeilijk om de DoorBrekers onder een kerkelijke denominatie of richting te plaatsen. Op verschillende plekken in het nieuw las ik dat de DoorBrekers als evangelische kerk wordt beschreven (Dertig mensen uit leiderschap DoorBrekers Barneveld weg, 2013), (Regterschot, 2013), (Hoeven-Ten Voorde, 2008).

Er zijn diverse omschrijvingen van evangelisch (ook wel evangelicaal, naar het Engelse *evangelical*) in omloop. Eén van de omschrijvingen is van Runia (Runia, 1992) en deze wordt ook

door de Evangelische Alliantie (een koepelorganisatie van evangelische gemeenten en organisaties) gebruikt (Donk, Jonkers, & Kronjee, 2006, p. 105):

- Onvoorwaardelijke aanvaarding van de Bijbel als het gezaghebbende Woord van God.
- Persoonlijke geloofsband met Jezus Christus, door het werk met de Heilige Geest; evangelische leggen veel nadruk op het verzoenend werk van Christus en de noodzaak van wedergeboorte.
- Nadruk op de missionaire taak van alle gelovigen.

De DoorBrekers gemeente voldoet aan al deze beschrijvingen (DoorBrekers, DoorBrekers Visie, 2014) en volgens deze omschrijving zou de DoorBrekers als evangelisch kunnen worden bestempeld. Er moet wel gezegd worden dat dit een globale omschrijving is. Want ook niet evangelische gemeenten zouden hier ook onder kunnen vallen. Maar zoals J. Roland in zijn proefschrift schrijft is het erg moeilijk om evangelisch te definiëren en daarmee ook de gemeenten die hier wellicht onder vallen.

“Evangelicalism is often defined by referring to some of its characteristic doctrines, practices and values. On the doctrinal level, evangelicals are held up as: accepting the absolute authority of the bible as a guide to their beliefs and lives; emphasizing their personal faith in Jesus Christ; believing in redemption of sin by Jesus’ death on the cross; emphasizing the notions of conversion and being born again; believing in a personal, intimate and experiential relationship with God; and believing in the presence of the Holy Spirit. These doctrines reveal a world view that is characterized by distinctions such as transcendent and immanent, good and evil, and spirits and humans. These characteristics may give the impression that the evangelical movement is homogenous, but this is not the case. The doctrines, practices and values mentioned above go some way towards defining the movement, and in any case they function as emic parameters by means of which many evangelicals and evangelical subgroups assess themselves and describe their own religious identity – but not all of them. Furthermore, many of these parameters are the subject of much discussion in evangelical circles. These various characteristics make it difficult to pin the evangelical movement down. It is, quite literally, a movement which is continuously in motion and changing, within which even the parameters of its identity are contested.” (Roeland, 2009, pp. 28,29)

Zoals we zien, lijkt het er op dat op basis van de definitie van evangelisch de DoorBrekers onder deze noemer te plaatsen is.

Er is nog een andere manier om te laten zien dat de DoorBrekers een evangelische gemeente is. Dit doe ik door te kijken naar het onderzoek van Miranda Klaver (Klaver, 2011). Zij deed onderzoek naar bekeringservaringen van christenen in een evangelische en een

pinkstergemeente. De evangelische kerk noemt ze in onderzoek de 'theater church' en de pinkstergemeente de 'powerhouse church'.

De 'theater church' is een Nederlandse gemeente en wordt uitgebreid beschreven in haar onderzoek (Klaver, 2011, pp. 103-117). Deze gemeente heeft erg veel overeenkomsten met de DoorBrekers gemeente, zoals deze is beschreven door de respondenten van de interviews en zoals ik op de website van de DoorBrekers heb gelezen. Hieronder zal ik een aantal overeenkomsten schetsen om een goed beeld te krijgen van de DoorBrekers gemeenten. Ik heb de informatie over de DoorBrekers gemeente uit de interviews van de respondenten en de website van de DoorBrekers gehaald.

4.1 De zondagse samenkomst

Het welkom in beide gemeenten is erg warm. Bij binnenkomst wordt je welkom geheten en kunnen de kinderen meteen naar hun eigen dienst. De zaal lijkt op een theater met podium, lichten en multimedia, dit zien we erg sterk bij de diensten in Barneveld maar de DoorBrekers gemeente heeft zelfs diensten in een theater in Amersfoort (DoorBrekers, DB Amersfoort, 2014). Er ligt in beide gemeente nadruk op het kinderwerk. Kinderen zijn verdeeld in leeftijdscategorieën en hebben hun eigen dienst.

Ook is er in beide gemeenten te zien dat alles tot in de puntjes is geregeld.

Bij aanvang van de dienst wordt je welkom geheten vanaf het podium. Er zijn mededelingen zoals geboortes en de agenda, hierna begint de dienst met gebed gevolgd door aanbidding.

Er ligt in beide gemeentes veel nadruk op multimedia, lichteffecten en moderne muziek. Dit blijkt ook uit wat de DoorBrekers op hun website vermelden.

"In de diensten ontdek je wie God is en welk geweldig goed nieuws Hij voor jou heeft. Dat gebeurt op een begrijpelijke manier, met hulp van multimedia en moderne worship" (DoorBrekers, DB Barneveld, 2014)

In beide gemeenten is er tijdens de aanbidding ruimte voor expressie. Ook wordt er in beide gemeenten geregeld gebruik gemaakt van filmpjes om de link te leggen van de aanbidding naar de preek.

De preek is qua lengte in beide gemeenten ongeveer gelijk (30-45 minuten), en er wordt actief gebruik gemaakt van Power Point presentaties en andere multimedia. De boodschap in de preken zijn orthodox en dagen uit. Na de preek worden de bezoekers vaak aangemoedigd om een persoonlijk keuze te maken. De inhoud van de preken sluiten bijna altijd aan bij het dagelijks leven en de boodschap wordt erg praktisch gemaakt. Daarnaast wordt er gepreekt in makkelijke, goed te volgen bewoordingen.

‘Zodat je er wat mee kunt in het leven van elke dag!’ (DoorBrekers, DB Barneveld, 2014)

Na de dienst is er koffie en tijd om te socializen met andere bezoekers. Dit wordt vanaf het podium aangemoedigd door de leiding van de gemeenten.

4.2 Buiten de samenkomsten om

Buiten de samenkomsten om zijn er in beide gemeenten doordeweeks kleine groepen die samenkomen bij mensen thuis en daarnaast nog samenkomsten voor bepaalde groepen zoals ondernemers, mannen of vrouwen.

De gemeenten hebben allebei een nadruk op de niet- en randkerkelijke mensen uit de omgeving. Dit krijgt onder andere vorm doordat bezoekers worden aangemoedigd om vrienden, kennissen of familie mee te nemen naar de gemeente. Ook zie je dit terug in de jaarlijkse kersnachtdienst. Deze dienst is voor beide gemeente een belangrijk moment. Er wordt veel tijd en energie gestoken om deze dienst tot een groot succes te maken om zo niet- en randkerkelijke mensen te bereiken.

4.3 Theologisch gebied

Op theologische gebied lijken de gemeenten ook op elkaar. In beide gemeenten wordt er veel nadruk gelegd op genade, Gods liefde en vergeving. Daarnaast praktiseren beide gemeente de volwassendoop en wordt deelname aan het avondmaal aangemoedigd. Helaas heb ik niet genoeg informatie van de volle breedte van de theologie in de gemeente beschreven in het onderzoek van Klaver.

Omdat de DoorBrekers geen kerkelijke achtergrond (denominatie) of moederkerk hebben, kiest de gemeente de theologie zelf. Op de website van de DoorBrekers is niet veel te vinden over de theologie. Het enige wat er opstaat, zijn de waarden (DoorBrekers, DoorBrekers Waarden, 2014) en de visie (DoorBrekers, DoorBrekers Visie, 2014) van de gemeente (zie ook bijlage 1 & 2). Hieruit kunnen we iets terugvinden van de theologie van de DoorBrekers gemeente.

Word of Faith theologie

De DoorBrekers hebben geen bewuste theologische achtergrond, zoals bijvoorbeeld de reformatorische gemeenten de drie formulieren van enigheid hebben. Toch zal ik hieronder laten zien dat de DoorBrekers impliciet wel een theologische stroming aanhangen. Namelijk de Word of Faith theologie (woord van geloof) hoek. Ik heb vier redenen om dit te geloven.

1. De DoorBrekers hebben een interne Bijbelschool(college) die gegeven wordt door het Charis Bible College (DoorBrekers, DoorBrekers College, 2014). Deze school is opgericht

door Andrew Wommack (Charis Bible College, 2014). Andrew Wommack staat er om bekend dat hij een aanhanger en verkondiger is van de Word of Faith Theology (Rejoice Now, 2014). Hierdoor lijkt het erop dat de Word of Faith Theologie zeker zijn ingang in de DoorBrekers gemeente heeft.

2. Op de boekentafel die bij elke samenkomst in de voucher staat, liggen boeken van veel schrijvers waarvan bekend is dat zij de Word of Faith theologie aanhangen.
3. Uit de waarden van de DoorBrekers gemeente die hierboven beschreven staan, komt naar voren dat de Word of Faith theologie hier een invloed heeft. Om dit aan te tonen zal ik hieronder uiteenzetten wat de Word of Faith theologie is. Vervolgens zal ik laten zien welke gedeelte mij doen vermoeden dat ze hun achtergrond in de Word of Faith theologie hebben.
4. Uit de interviews van de respondenten komt de nadruk op genade sterk naar voren.

Een artikel wat hierbij kan helpen is een artikel van de South African Theological Seminary (Morris & Lioy, 2012). In dit artikel leggen de schrijvers een basis voor het begrijpen van de Word of Faith Theologie.

“The Word of faith theology is not confined to a particular faith tradition, but has been assimilated into many evangelical churches, and even into congregations in the more liberal mainline denominations Some say the word of faith message is perhaps the most attractive message preached in the contemporary church. In the main, word of faith theology posits an anthropocentric worldview, in which Christians are entitled to health, wealth, and prosperity, all of which is obtainable by utilizing one’s faith.” (Morris & Lioy, 2012, p. 74)

Zoals we hier zien, gaat het er bij deze theologie om dat door het geloof je recht hebt op gezondheid, voorspoed en rijkdom.

De Word of Faith theologie heeft een aantal belangrijke theologische stellingen die aan de basis liggen van de theologie (Morris & Lioy, 2012, pp. 96-99).

Verbond van Abraham

Het concept van het verbond met Abraham wordt door veel vertegenwoordigers(sprekers & voorgangers) van de Word of Faith theologie misschien wel het meest gebruikt. Een voorbeeld hiervan is Joseph Prince (Prince, Onverdiende gunst, 2010). Het doel van dit verbond is volgens deze sprekers dat God, Abraham materialistisch heeft gezegend omdat hij als rechtvaardige werd aangenomen. Hieruit volgt dat als christenen vandaag de dag geloven in Christus, zij door zijn kruisiging en opstanding zullen delen in de zegeningen van Abraham(Galaten 3:13-14). Dit betekend geestelijke, maar ook materiële (financiële) zegeningen. (Morris & Lioy, 2012)

Het offerlam

In de Word of Faith theologie ligt er een grote nadruk op het volbrachte werk van Christus en consequenties voor gelovige. Iedere gelovige heeft door het werk van Christus recht op gezondheid en zegen, dit wordt gezien als de norm.

“Copeland (1996:6) teaches that ‘the basic principle of the Christian life is to know that God put our sin, sickness, disease, sorrow, grief, and poverty on Jesus at Calvary’. He further suggests that ‘the first step to spiritual maturity is to realize your position before God. You are a child of God and a joint-heir with Jesus. Consequently, you are entitled to all the rights and privileges in the kingdom of God, and one of their rights is health and healing’. Word of faith theology decrees divine healing as the right of every Christian and sets forth divine health as the norm for all who understand their rights and authority as a believer. This approach to physical sickness and disease enjoys wide acceptance among word of faith advocates.” (Morris & Lioy, 2012, p. 99)

Naast gezondheid heeft elke gelovige door het volbrachte werk van Christus een vriendschapsrelatie met God, ongeacht wat deze persoon doet(zonde). God ziet je namelijk zoals Christus was, namelijk zonder zonden. (Morris & Lioy, 2012, pp. 99-102)

Geloof

Het concept van geloof is essentieel voor de Word of Faith theologie. Geloof wordt niet gezien als een vertrouwen op God, maar meer als een kracht die leidt naar God. Het idee hierachter is het volgende: God sprak woorden van geloof in het begin en de aarde werd gemaakt. Mensen zijn het evenbeeld van God, dus als mensen spreken met geloof zal daar kracht aan verleend worden. Hierdoor wordt aangemoedigd om alleen positieve woorden te spreken, omdat daar kracht aan verleend wordt. De nadruk ligt hier dus niet op wat God wil, maar op wat de gelovige wil. (Morris & Lioy, 2012, pp. 102-106)

Voorspoed

De Word of Faith theologie is misschien wel het meest bekend door het welvaart evangelie. Het idee hierachter is dat als je gelooft en Gods wetten volgt je rijk zal worden op materieel en financieel gebied. Het principe van tiende geven en dat dan tien keer terug krijgen hoort hier ook bij. (Morris & Lioy, 2012, pp. 104-106)

Ik zou hier nog één punt aan toe willen voegen.

Wet vs. Genade

Ik zou aan de punten hierboven nog één punt aan toe willen voegen. Het is iets wat ik in verschillende boeken van auteurs die de Word of Faith theologie aanhangen tegenkwam.

De Word of Faith theologie maakt een duidelijke scheiding tussen de wet, die werd gegeven aan Mozes, en de genade in de vorm van de persoon Jezus Christus. Het doel van de wet is enkel en alleen om de mens te laten zien wat de standaard van God is. In andere woorden, om te laten zien hoever de mens bij God vandaan staat. Daartegenover staat Jezus, die de vervulling van de

wet is en door geloof in Hem, zijn de Christenen als rechtvaardige aangenomen. In het verlengde hiervan, is God voor de gelovigen en zegent God de gelovige omdat God, de gelovige ziet zonder zonde (Prince, Bestemd voor Overwinning, 2008, p. 39), (Wommack, 2011, pp. 26-36).

Tot zover een korte schets van wat aan de basis ligt van de Word of Faith theologie. We zien dat de Word of Faith theologie erg gericht is op de mens en in mindere mate op God.

De volgende citaten komen uit de waarden & visie van de DoorBrekers gemeente, in mijn optiek zijn deze in lijn met de Word of Faith theologie². Dit wil natuurlijk niet zeggen dat deze in bijvoorbeeld andere evangelische gemeenten niet gebruikt kunnen worden.

- Onze relatie met God is gebaseerd op het nieuwe verbond in het bloed van Jezus Christus.
- Een gemeente waar jong en oud met groot plezier en in alle vrijheid de ruimte krijgen hun volle potentieel van gaven en talenten in te zetten voor God.
- God houdt van iedereen. Elke persoon is waardevol voor Hem. En we zijn allemaal Zijn kinderen.
- Gods wereld draait niet om Hemzelf.
- Hij gaf ons het beste wat Hij had. Wij kiezen ervoor om dat voorbeeld te volgen. Dat doen we door gul te zijn met ons geld, met onze energie en met onze tijd.
- Omdat God van mensen houdt en het beste met ze voorheeft, zijn we betrokken bij de samenleving en stichten we nieuwe gemeentes.
- God is onbeperkt en almachtig. Hij is in staat meer te doen dan wij kunnen hopen, dromen, bidden of beseffen. Hij staat boven elke uitdaging, elk probleem en elke situatie. Wat er ook gebeurt in ons leven, we geloven dat met God alle dingen mogelijk zijn. Hij is voor ons - zelfs als we niet alles begrijpen - en laat ons nooit in de steek

4.4 Resumerend

De bijeenkomsten van beide gemeente zijn in veel opzichten anders dan in de andere veelal reformatorische gemeenten in de omgeving (Gemeente Barneveld, 2013). Om de woorden te citeren van een journalist van de Volkskrant, die een bezoek bracht aan een samenkomst van de DoorBrekers:

“Het is bijna vloeken in de kerk. Alles wat ‘werelds’ is op de Bible belt: televisie, internet, moderne muziek, zang en dans, dat wordt met een zekere gretigheid over de hoofden van de mensen

² Zie bijlage 1 & 2 voor de gehele visie en waarden van de DoorBrekers.

uitgestort. De DoorBrekers voeren het plezier tot in het extreme op.” (Looft de Here op YouTube, 2013)

Uit de context van dit artikel kan je duidelijk herleiden dat de schrijver met ‘het plezier’ doelt op de multimedia en moderne muziek dat ook gebruikt wordt voor bijvoorbeeld concerten of optredens.

Dit zegt Klaver in haar onderzoek over de ‘theater church’:

“The church deliberately eschews ‘traditional’ church tradition in the design of the church building, style of music, topical messages, use of language, and attention to individual needs through extensive small group programs. In Dutch religious sphere, the theater church clearly offers an alternative way of being religious though also attempts to uphold an orthodox, evangelical message which is mediated as authentic within the larger Christian tradition” (Klaver, 2011, p. 117)

Hier zegt de schrijver dat de theater church, die vergelijkbaar is met de DoorBrekers gemeente, een duidelijk alternatief is voor de gevestigde kerken.

Op basis van alle overeenkomsten met deze evangelische gemeenten en de definities voor evangelisch hierboven beschreven, ga ik er dus vanuit dat de DoorBrekers gemeenten evangelisch is. Dit ondanks dat de DoorBrekers gemeente zichzelf niet onder een denominatie ziet.

5. De interviews

Wat zijn beweegredenen van vroeg volwassen mensen die een Reformatorische gemeente bezochten om in de afgelopen twee jaar over te stappen naar Christengemeente de DoorBrekers te Barneveld?

Dit is de hoofdvraag voor mijn afstudeeronderzoek. Om deze vraag te beantwoorden heb ik individuele interviews gehouden met 6 respondenten.

In dit hoofdstuk zal ik de uitkomsten van de individuele interviews uiteenzetten. Dit is de basis voor de literatuurstudie die daarop volgt.

5.1 De respondenten

De respondenten voldeden allemaal aan de volgende criteria, die voor de start van het onderzoek zijn opgesteld. Zie hiervoor ook hoofdstuk 2.

Ik gebruik zes vroeg volwassen (dertigers) respondenten, die in de afgelopen twee jaar over zijn gekomen vanuit een Reformatorische gemeente naar de DoorBrekers. De zes respondenten moeten uit minimaal drie verschillende Reformatorische gemeenten komen, liggend in de omgeving van Barneveld. Uit iedere gemeente gebruik ik één mannelijke en één vrouwelijke vroeg volwassen respondent voor de interviews.

Op grond van deze criteria, ben ik opzoek gegaan naar de respondenten. Ik heb gekozen om het zoeken te doen via Facebook. Dit omdat de DoorBrekers gemeente een zeer actieve Facebook pagina heeft (DoorBrekers, DoorBrekers Facebook pagina, 2014). Na verschillende oproepen gedaan te hebben heb ik zes respondenten, die binnen de criteria vielen, bereid gevonden om mee te werken aan dit onderzoek. Er waren meer mensen die reageerde op mijn oproep, maar die vielen helaas niet binnen de gestelde criteria.

Voor de interviews heb ik gebruik gemaakt van een interview leidraad, zoals is terug te vinden is in bijlage 3. Vervolgens heb ik de zes interviews uitgeschreven, hierna heb ik de interviews grondig en zorgvuldig geanalyseerd. Hier heb ik een aantal stellingen uit gedestilleerd. Voor iedere stelling ben ik nagegaan welke citaten uit de interviews met de respondenten deze stelling bevestigde of juist ontkende. Zo kreeg ik een helder en duidelijk overzicht van de

overeenkomsten en verschillen in de interviews. Dit is vervolgens de basis geworden van de uitgeschreven uitkomsten zoals in dit hoofdstuk gegeven.

De uitkomsten van de interviews

5.2 De Reformatorische kerk

Bijna alle respondenten bezochten vanaf hun geboorte al een reformatorische kerk, dit omdat de ouders ook een reformatorische gemeente bezochten. De meeste respondenten waren hun hele leven, tot de overgang naar de DoorBrekers, al lid in dezelfde reformatorische kerk.

Uitzonderingen hierop zijn de respondenten die vanuit een andere reformatorische kerk zijn overgekomen door een huwelijk. Er werd dan gekozen voor één kerk en dat werd de kerk van één van de partners. Een andere uitzondering is iemand die niet Christelijk is opgevoed van huis uit, wel heeft deze respondent op een Christelijke basisschool gezeten. Daardoor was met het trouwen de stap om zich aan te sluiten bij de kerk van de partner niet groot.

Uit het bovenstaande volgt dat een groot gedeelte van de respondenten, de reformatorische kerk bezocht uit gewoonte. Doordat de grootouders en daarna de ouders naar deze gemeente gingen, gingen de respondenten ook. Voor de respondenten was het een geloof wat er vanaf de geboorte inzat en gewoon bij de opvoeding en het leven hoorde, zonder dat het daarmee extra waarden had.

Alle respondenten waren als kind gedoopt en hadden op latere leeftijd geloofsbelijdenis gedaan, hierbij was het gebruikelijk om belijdenis catechisatie te volgen. Daarnaast, zijn alle respondenten in de reformatorische gemeente getrouwd. Maar in de laatste jaren werd er niet veel meer dan de zondagse samenkomsten bezoeken in de reformatorische gemeente gedaan. De meeste respondenten waren dus niet erg actief in de reformatorische kerk en miste de geloofsbinding met de andere kerkleden.

Hierop is de uitzondering dat er een aantal respondenten waren die wel kerkelijke activiteiten deden naast de wekelijks samenkomsten. Denk hierbij aan vrouwenvereniging, mannenvereniging of geloof cursussen. Maar ook deze respondenten miste soms de geloofsbinding met andere kerkleden.

Eén van de respondenten verteld:

“Het was een soort standaard geloof, dat werd er met de papepel ingegoten. Ik bezocht één samenkomst per zondag. Het voelde als een riedeltje, even de procedure(het bezoeken van de samenkomst) door dan was het weer klaar. Het hoorde gewoon zo.”

De helft van de respondenten geeft aan dat hun gemeente redelijk klein is, d.w.z. minder dan honderd leden. Ook wordt er door een aantal respondenten aangegeven dat er relatief veel

oudere mensen lid zijn van de gemeente. Mede hierdoor is er weinig ruimte voor verandering in de reformatorische gemeente. Veel (vaak oudere) leden willen dat alles blijft zoals het is. Terwijl, bijvoorbeeld jongeren graag verandering zouden zien. De leden die verandering willen zien worden geremd door de groep die graag wil dat alles blijft zoals het is.

De veranderingen zoals hierboven genoemd, hebben vaak betrekking op de vorm van de dienst. Denk daarbij aan het gebruik van multimedia of kinderen in de wekelijkse samenkomst. Dit wordt door sommige gezien als een gemis, andere zeggen juist dat ze in die tijd niet beter wisten en dat het daardoor niet gemist werd. Verder wordt de zondagse samenkomst vaak beschreven in termen van saai en onbegrijpelijk. Het onbegrijpelijke had vaak te maken met het taalgebruik, wat er in de wekelijkse samenkomst werd gebruikt. Maar vooral ook met de aansluiting met het leven van alle dag. De respondenten werden niet uitgedaagd of geprikkeld om verder iets te doen met de boodschap die ze hoorden.

Een respondent zegt bijvoorbeeld:

“Ik heb geprobeerd om op te letten tijdens de dienst, maar ik val in slaap tijdens de dienst. Ik vond de dienst echt heel saai. Je wordt er niet in uitgedaagd of door geprikkeld.”

Alle respondenten gaven aan dat ze tijdens de wekelijkse samenkomsten de aansluiting met het leven dagelijks leven ontbrak. De respondenten geven aan dat er een grote kloof was tussen het bezoeken van de kerk op zondag, en het leven de rest van de week waarin er weinig met geloof gedaan werd.

Ook buiten de wekelijkse samenkomsten miste de meeste respondenten de geloofsaansluiting met hun dagelijks leven. Dit uitte zich dan vooral in het slechte contact doordeweeks met andere kerkleden. De helft van de respondenten had wel contact met andere kerkleden, maar dan niet omdat het mede kerkleden waren, maar vanwege andere activiteiten zoals werk of sport.

“Ik had niet of nauwelijks contact met andere gemeenteleden. Ik kende ze als bewoners van dit dorp, vrienden of kennissen maar niet als mede gemeenteleden.”

In het verlengde van wat hierboven staat beschreven zijn er respondenten die aangeven dat er niet over geloof wordt gepraat zelfs niet net na de samenkomsten. Een aantal respondenten mist een passie en een gebrek aan ervaring van het geloof bij zichzelf, en bij andere bezoekers van reformatorische kerk.

Dit wil niet zeggen dat de bezoekers van de reformatorische kerk geen passie hebben voor geloof of God. Het betekent ook niet dat de bezoekers van de reformatorische kerk God niet ervaren. Maar dat het wellicht in mindere mate geuit wordt(tijdens de zondagse samenkomst). Deze uiting van het geloof zien een aantal respondenten als een gemis.

Een ander probleem wat door alle respondenten met kinderen genoemd werd, is het kinderwerk in de reformatorische gemeente. Er is weinig te doen voor de kinderen in de reformatorische gemeenten van de respondenten. Kinderen tellen volgens een respondent niet echt mee en worden alleen bezig gehouden zodat de volwassenen naar de kerk kunnen. Dit terwijl de respondenten graag zien dat hun kinderen ook met plezier naar de kerk gaan.

Theologisch gezien, noemde de respondenten ook een aantal punten die ze in de reformatorische kerk lastig vonden. Er werd bijvoorbeeld veel gepreekt over de wetten en regels in de Bijbel. De nadruk kwam zo vaak te liggen op wat er niet mag. Hierin miste de respondenten een uitleg, waarom bepaalde wetten en regels gehouden moeten worden. Ook werd er, volgens de respondenten, niet veel over genade gesproken. Dit wordt omschreven als een groot gemis.

Tot slot, wil ik nog een aantal nuances aanbrengen in hetgeen hierboven beschreven staat.

De respondenten hebben in een positieve sfeer meegewerkt aan het interview. Er was in geen enkel geval de opzet om zich negatief uit te laten over de oude reformatorische gemeente door de respondenten. Er is gewoon verteld wat er gemist is en waar de lastige punten lagen. Dit zijn namelijk in het onderzoek de dingen die leidden naar het antwoord op de onderzoeksvraag.

Er zijn natuurlijk ook veel positieve dingen gezegd over de reformatorische gemeente. Een aantal respondenten hebben hun oude gemeenten als zeer plezierig en goed ervaren.

5.3 De eerste aanraking met de DoorBrekers gemeente

De meeste respondenten waren op een bepaalde manier al zoekend naar meer geloofservaring of een andere invulling hiervan, in de laatste jaren dat ze de reformatorische kerk bezochten. Dit uitte zich in het af en toe bezoeken van andere (reformatorische) gemeenten of het volgen van een interkerkelijke Alpha cursus. De eerste aanraking met de DoorBrekers komt dus niet uit het niets en is dus geen donderslag bij heldere hemel.

Alle respondenten zijn uitgenodigd door een vriend(in), kennis of familielid die al lid waren bij de DoorBrekers gemeente om de DoorBrekers gemeente te bezoeken. Er is geen respondent geweest die zelf uit het niets de stap heeft genomen om de DoorBrekers te bezoeken.

Het eerste bezoek aan de DoorBrekers gemeente wordt door iedere respondent beschreven als een mooie(soms ook lastige) ervaring. Een aantal punten die bij meerdere respondenten genoemd werden zijn; de mooie en duidelijke preek, de (aanbidding)muziek, de warmte van de andere kerkbezoekers en de zichtbare passie (expressie).

5.4 De DoorBrekers gemeente

De DoorBrekers gemeente is een grote kerk met veel verschillende bezoekers. Zo zie je veel gezinnen met kinderen, maar ook alleenstaande mensen compleet onder de tatoeages. Er zijn zakenmensen, maar ook bouwvakkers. De mensen zijn van alle leeftijdscategorieën.

Volgens de respondenten is het kenmerkend voor de DoorBrekers gemeente dat alles tot in de puntjes is geregeld. De diensten, het kinderwerk, de koffie na de dienst, op/af bouw van de (gehuurde) zaal en de multimedia is zeer goed geregeld. De gemeente is erg naar buitengericht en er wordt geprobeerd om te zorgen dat iedereen zich welkom voelt.

De samenkomsten in de DoorBrekers gemeente worden als zeer goed omschreven. De muziek en de aanbidding(zingen) wordt als zeer indrukwekkend en pakkend omschreven. De diensten worden omschreven als een feest, vrolijk en opgewekt.

De preek is in begrijpelijke taal. De boodschap is aantrekkelijk, confronterend en uitdagend. Met uitdagend wordt bedoeld dat de kerkbezoekers worden uitgedaagd om de boodschap uit de preek in de week erna toe te passen in hun eigen leven. Dit wordt praktisch gemaakt door gelegenheid te geven voor het maken van een keuze, aan het einde van de preek. Ook wordt er in de preek niet verteld dat je bepaalde wetten en regels uit de Bijbel moet houden, maar er wordt uitgelegd waarom bepaalde wetten en regels gehouden moeten worden.

Een ander belangrijk punt wat alle respondenten aangaven is dat de preken aansluiten bij het dagelijks leven. Wat gepreekt wordt krijgt meteen handvaten om het in de week erna praktisch te maken. Als voorbeeld wordt genoemd dat er niet alleen wordt gepredikt dat je niet moet roddelen. Maar er worden voorbeelden gegeven die dit praktisch maken en de bezoekers worden aangemoedigd om dit niet te doen in bepaalde situaties de aanstaande week.

Ook buiten de wekelijkse samenkomsten is er volgens de respondenten in de DoorBrekers veel te doen. Dit begint bijvoorbeeld al na de samenkomst tijdens het koffie drinken, iedereen praat met elkaar en er wordt veel over geloof gesproken. Daarnaast is er ook @home (huiskring) en doordeweekse bijeenkomsten voor bepaalde doelgroepen zoals ondernemers, vrouwen of motorrijders.

Wellicht door deze activiteiten is er veel samenhang tussen de bezoekers van de DoorBrekers gemeente. Een andere reden voor de goede relaties van de DoorBrekers onderling kan zijn dat veel DoorBrekers actief zijn in de gemeente. Zo zijn ook de meeste respondenten actief in de DoorBrekers gemeente.

De meeste respondenten geven aan dat er in de DoorBrekers gemeente veel ruimte is voor expressie, ervaring en emotie. Dit uit zich het meeste tijdens de aanbidding in de zondagse

samenkomsten. Iedereen in de gemeente geeft fysiek hieraan een andere vorm. De één heeft zijn handen in de lucht, een ander danst, weer een ander knielt en sommige mensen zitten gewoon stil op hun stoel. Dit is iets wat bij de meeste respondenten bij de eerste bezoeken aan de DoorBrekers een punt van gewenning is. Vervolgens valt het op dat als de respondenten gewend zijn, ze dit als zeer prettig ervaren. De ervaring in het geloof staat dan ook centraal in de DoorBrekers gemeente.

De ruimte die er voor de ervaring van het geloof is, werkt erg aantrekkelijk op nieuwkomers, vindt de helft van de respondenten.

Ook het kinderwerk wordt met veel enthousiasme beschreven door de respondenten (met kinderen). Er is voor de kinderen binnen de DoorBrekers een eigen programma (samenkomst) tijdens de wekelijkse samenkomst van de DoorBrekers. De kinderen staan centraal en er is Bijbels onderwijs op hun eigen niveau, hierdoor leren ze veel.

In de DoorBrekers gemeente staat in de preken de genade van God centraal. Er wordt niet of nauwelijks veroordelend gesproken naar de kerkleden. Dit zie je bijvoorbeeld terug in thema's als het avondmaal. Iedereen mag daar zonder problemen aan deelnemen. Daarnaast wordt er weinig gesproken over de wet.

Een ander onderwerp waar de DoorBrekers over spreken is de volwassendoop als eigen keus. Ook wordt er na elke preek een persoonlijke keuze gevraagd. Enkele respondenten geven aan dit erg fijn te vinden.

De dominee en oudsten worden niet op een voetstuk geplaatst. Iedereen kan bijvoorbeeld voor iedereen bidden, dat hoeft je niet per se een dominee voor te zijn.

In de DoorBrekers gemeente ligt er een nadruk op het gezin. De ouders en kinderen horen er allemaal bij. Dit zie je duidelijk terug in het kinderwerk, dit is er voor iedere leeftijd en niveau. En dit begint al vanaf de baby's. Er is dus voor iedereen in het gezin een plek binnen de DoorBrekers gemeente.

Waar vroeger de kinderen met tegenzin naar de gemeente gingen wat gepaard ging met verdeeldheid binnen het gezin, daar gaat nu het hele gezin met veel plezier. Dit heeft voor enkele respondenten een grote impact gehad en heeft de keuze om over te gaan naar de DoorBrekers erg beïnvloed.

Alle respondenten waren erg positief, maar ook eerlijk over de DoorBrekers in de interviews. Zo waren er ook een aantal dingen waar de respondenten het moeilijk mee hadden. Zo wordt er in de DoorBrekers met enige regelmaat over het geven van geld gesproken. Dit is iets wat een aantal respondenten liever minder zouden zien. Er was ook een respondent die hier geen moeite mee had.

Een ander deel van de respondenten gaf aan moeite te hebben met het hardop spreken in tongen(klanktaal). Dit is iets wat in de DoorBrekers gemeente regelmatig gebeurt.

Tot slot waren er ook een klein aantal respondenten die aangaven dat ze het moeilijk vonden dat er vaak gesproken wordt over de volwassendoop. De DoorBrekers gemeente gelooft in het dopen van volwassenen.

5.5 Conclusie

Op basis van alles wat hierboven staat beschreven, hebben de respondenten de definitieve keuze gemaakt om de reformatorische gemeente te verlaten en zich aan te sluiten bij de DoorBrekers gemeente.

Kort samengevat komen er uit deze interviews een aantal uitkomsten en deze samen hebben de doorslag gegeven voor de overstap naar de DoorBrekers.

- 1) Veruit de meeste respondenten bezochten de reformatorische kerk al hun hele leven en vaak uit gewoonte. Er is niet echt sprake geweest van een eigen keuze omdat de respondenten er van jongs af aan al in zaten. Bij de DoorBrekers is die eigen keuze er wel. Allereerst de keuze om naar deze gemeente te gaan. Maar daarnaast een eigen keuze om Jezus te volgen in het dagelijks leven. Dit zien we terug in de volwassendoop maar ook in de oproepen na de preek om een eigen keuze te maken.
- 2) Een groot gedeelte van de respondenten waren over het algemeen niet actief in de reformatorische gemeente en hadden dan ook weinig binding met andere gemeenteleden op het gebied van geloof. In de DoorBrekers gemeente wordt er veel nadruk gelegd op het actief zijn in de gemeente en het contact hebben met elkaar.
- 3) Een meerderheid van de respondenten waren vaak al zoekend naar meer geloofservaring voordat ze de overstap maakte naar de DoorBrekers gemeente.
- 4) De samenkomsten van de reformatorische kerk worden beschreven als saai en onbegrijpelijk. De samenkomsten van de DoorBrekers daarentegen als vrolijk, begrijpelijk en opgewekt.
- 5) De aansluiting met het dagelijks leven ontbrak voor bijna alle respondenten in zowel de wekelijkse samenkomsten (preek) als in het doordeweekse geloof, in de reformatorische kerk. Bij de DoorBrekers werd dit juist heel sterk gevonden.
- 6) Er was in de reformatorische gemeente bij een aantal respondenten een gemis in passie in de samenkomsten en bij de andere bezoekers. Bij de DoorBrekers ervaren de respondenten die passie wel.
- 7) Volgens bijna alle respondenten is er in de DoorBrekers gemeente meer ruimte voor de ervaring van het geloof dan in de reformatorische kerk.
- 8) Het kinderwerk in de reformatorische gemeente is meer een bijzaak. Hierdoor was het kinderwerk niet erg goed. De DoorBrekers gemeente daarentegen legt erg veel nadruk op het kinderwerk. Hierdoor is het kinderwerk zeer goed. Dit benoemen alle respondenten met kinderen die participeren in het kinderwerk.
- 9) Op theologische gebied zijn er ook een paar grote verschillen tussen de reformatorische kerk en de DoorBrekers gemeente. In meer of mindere maten zijn dit redenen geweest voor de respondenten om de overstap te maken. De twee belangrijkste volgens de respondenten zijn:

- a. De verhouding tussen de wet en de genade.
 - b. De volwassendoop (eigen keus)
- 10) De respondenten gaan nu met plezier met heel het gezin naar de gemeente.

5.6 Terugkijkend

Een aantal respondenten voelt dat God hun naar de DoorBrekers gemeente heeft geleid. Daarbij heeft geen enkele respondent spijt dat ze de keuze gemaakt hebben om over te gaan naar de DoorBrekers gemeente. Ze willen nooit meer weg en sommige geven aan dat ze de overstap al tien jaar eerder hadden moeten doen.

5.7 Vooruitkijkend naar de literatuurstudie

Het veldwerk van dit onderzoek heeft een aantal interessante aanknopingspunten aangereikt voor een verdere literatuurstudie om zo te komen tot een antwoord op de hoofdvraag.

In de verdere literatuurstudie wil ik gaan onderzoeken of er verbanden zijn tussen de uitkomsten van de interviews die samen de doorslag hebben gegeven voor de overstap van de reformatorische gemeente naar de DoorBrekers.

Ik zal mij hierbij op twee verschillende niveaus begeven, namelijk het theologische en het sociaal culturele niveau. Dit doe ik omdat uit de interviews duidelijk theologische redenen als ook sociaal culturele redenen naar voren kwamen.

Op theologisch niveau wil ik de twee gemeenten met elkaar gaan vergelijken. Dit omdat uit de interviews duidelijk naar voren kwam dat er theologische verschillen zijn tussen de oude en nieuwe gemeente van de respondenten. We zagen ook in de interviews dat deze theologische verschillen hebben bijgedragen aan de keuze om over te stappen van gemeenten. Een vraag die ik mij stel is, waarom is er een verschil in theologische aspecten als doop(eigen keuze) en de relatie tussen wet/genade(hoofdstuk 6)?

Op het andere niveau wil ik gaan kijken wat de relatie is tussen de uitkomsten van het veldwerk en een aantal maatschappelijke ontwikkelingen van onze tijd. Hierbij zal ik onderzoek doen naar de individualisering (hoofdstuk 7) en subjectivering (hoofdstuk 8) van onze maatschappij.

Hierbij wil ik ook kijken of de uitkomsten zoals deze naar voren kwamen uit de interviews ook in andere vergelijkbare studies naar voren zijn gekomen. Denk daarbij onder andere aan de 'zoektocht' naar geloofservaring van de respondenten.

Tot slot wil ik met de veldwerk resultaten en resultaten uit de literatuurstudie tot een evenwichtig en duidelijk antwoord komen op de hoofdvraag(hoofdstuk 10 & 11).

Nieuwe vragen die bij mij opkomen voor de literatuurstudie zijn.

- Zijn er verbanden tussen de uitkomsten van het veldwerk?
- Wat zijn de kernpunten in de theologie van de reformatorische gemeenten?
- Wat zijn de kernpunten in de theologie van de DoorBrekers gemeente?
- Waarom zijn er theologische verschillen tussen de reformatorische en de DoorBrekers gemeenten?
- Wat is de relatie tussen de uitkomsten uit het veldwerk en het subjectivisme?
- Wat is de relatie tussen de uitkomsten uit het veldwerk en het individualisme?
- Komen de resultaten uit het veldwerk ook terug in andere vergelijkbare case studies?

6. Theologische verschillen

In dit hoofdstuk wil ik de theologische verschillen, die de respondenten genoemd hebben in de interviews, analyseren. Tussen de reformatorische gemeenten en de DoorBrekers gemeente zitten op theologisch gebied volgens de respondenten een aantal grote verschillen. Hieronder zal ik de grootste verschillen die de respondenten noemde bespreken. Aan de hand daarvan wil ik kijken waarom deze verschillen zo sterk meegespeeld hebben bij de keuze van de respondenten om van gemeente te wisselen.

6.1 De Doop

Een eerste groot verschil wat we zien tussen de twee gemeenten is de doop. De DoorBrekers gemeente doopt alleen volwassenen op basis van een getuigenis over het geloof in Christus. De reformatorische gemeenten dopen kinderen op basis van hun plaats binnen het volk van God (Kerk, 2005). Hieronder zal ik beide uitgangspunten iets verder toelichten. Het is hierbij niet mijn doel om deze discussie zeer diep te onderzoeken en vervolgens een conclusie trekken, ik wil alleen beide standpunten beknopt weergeven. Ik ben er ook van overtuigd dat alle denominaties recht proberen te doen aan wat de Bijbel leert over het sacrament van de doop. Voor verdere studie verwijs ik naar het boek van W. Ouweneel (Ouweneel, 2005).

Reformatorische gemeenten

Alister Mc Grath heeft een verhelderend stuk geschreven over de kinderdoop. Hierin noemt ze twee benaderingen voor de kinderdoop die we terug vinden in reformatorische gemeenten. (McGrath, 2008).

1. De kinderdoop heft de schuld van de erfzonde op

Kinderdoop stamt al vanuit de tweede of derde eeuw na Christus, het werd toen al als een normaal verschijnsel gezien. Augustinus(354) heeft het dopen van kinderen als volgt verklaard. Volgens Augustinus) werden ongedoopte kinderen niet gered en zouden dus verloren gaan omdat ze schuldig waren aan de erfzonde. Als gevolg hiervan gingen bezorgde ouders hun kinderen dopen. (McGrath, 2008, pp. 636-637) Deze theologie wordt zo geleerd in de r.k. kerk maar ook in sommige reformatorische gemeenten.

2. De kinderdoop berust op het verbond tussen God en de gemeente.

Verschillende protestantse schrijvers hebben gedurende de kerkgeschiedenis de kinderdoop verdedigd als teken van het verbond tussen God en zijn volk(Christenen). Het dopen van kinderen binnen de kerkgemeenschap wordt gezien als de directe tegenhanger van de joodse besnijdenis. In het oude testament zien we dat binnen het volk Israël de kinderen die geboren werden van het mannelijke geslacht het teken van de besnijdenis moesten dragen als teken voor

het lidmaatschap van het uitverkoren volk. Volgens hun is de besnijdenis door de komst van Christus overgegaan in de kinderdoop, die nu is voor zowel jongens als meisjes.

In de Catechismus van Heidelberg (Zwanepol, 2004, p. 89) lezen we:

Moet men ook kleine kinderen dopen?

Ja. Zij behoren even goed als de volwassenen tot het verbond van God en tot zijn gemeente en aan hen worden, niet minder dan aan de volwassenen, de verlossing van de zonde door het bloed van Christus en de Heilige Geest, die het geloof werkt, beloofd. Daarom moeten ook zij door de doop, als het teken van het verbond, in de Christelijke kerk ingelijfd en van de kinderen van ongelovige onderscheiden worden, zoals onder het oude verbond door de besnijdenis gebeurde, in plaats waarvan onder het nieuwe verbond de doop is ingesteld.

In een brochure van een gereformeerde kerk over de kinderdoop lezen we:

“Wij zeggen dat in het NT Gods liefde en genade veel rijker en duidelijker tot uitdrukking komt dan in het OT. Als we de kinderdoop verwerpen wordt de positie van de kleine kinderen in de gemeente niet rijker maar armer dan in Israël. In Israël hoorden alle kinderen (jongens en meisjes) helemaal bij het volk van God en dat werd duidelijk doordat de jongetjes het teken van dat verbond als baby ontvingen. De doop is in het nieuw testament het teken van het verbond geworden. De doop is het teken van het horen bij de kerk, bij het Lichaam van Christus.” (Kerk, 2005, p. 6)

Zonder een complete Bijbelstudie hiervoor te doen kunnen we zien dat de doop in de reformatorische gemeenten vooral gebaseerd is op het geboren worden in een christelijke gemeente. De keuze wordt gemaakt door de gemeente en niet door het individu.

De DoorBrekers gemeente

Zoals we eerder gezien hebben is de DoorBrekers een evangelische gemeente. En zoals ook de respondenten in de interviews noemen wijst de DoorBrekers de kinderdoop af en wordt er de volwassen doop gepraktiseerd.

Voor de meeste evangelische gemeenten moet de doop aan de volgende voorwaarden voldoen (McGrath, 2008, p. 638)

1. De juiste gezagdrager moet de doop uitvoeren, dat wil zeggen de kerk
2. Het juiste subject, dat wil zeggen een berouw volle gelovige.
3. De juiste handeling moet verricht worden, dat wil zeggen geheel onderwater.
4. Het juiste patroon moet worden bevestigd, dat wil zeggen de doop is symbolisch en niet als middel tot bekering van de dopeling.

Het grote verschil met de reformatorische gemeenten zit hem in punt twee. De doop is in de evangelische gemeente een teken van de bekering van de nieuw gelovigen.

“De reformatorische gemeenten vatten de doop op als een geboorte in een gelovige gemeenschap de baptisten zien het als teken van het begin van persoonlijk geloof.” (McGrath, 2008, p. 639)

Het probleem

Er zijn nu een aantal vragen die kunnen opkomen.

Is de doop nu een reactie op en het begin van het geloof (evangelische gemeenten), of is de doop een begin van het verondersteld groeiende geloof in een gelovige gemeente (reformatorische gemeenten)?

Berkhof laat zien dat het antwoord op deze vraag te vinden is in de verandering van het object naar het subject in de cultuur.

“Het antwoord was eeuwenlang eigenlijk al door de sinds de 4^e eeuw heersende praktijk van de kinderdoop gegeven. De r.k. leer is, dat de doop ex opere operato werkt en de erfzonde afwast; het meer persoonlijke element van de verlening van de Geest wordt verschoven naar het op latere leeftijd door de bisschop toegediende sacrament confirmatio. Tegen dit onpersoonlijk causatieve denken over de initiatierite kwam een steeds breder verzet, naarmate in Europa het accent verschoof van het objectieve naar het menselijke subject: eerst de Katharen en Waldenzen, later het anabaptisme en het baptisme verwierpen de zuigelingendoop. Het baptisme werd een wereldwijde vorm van kerk, met een sterke nadruk op persoonlijke geloofsbeslissing. De reformatorische gemeenten hebben aan de kinderdoop vastgehouden, maar naar een andere, minder objectivistische fundering gezocht als de r.k. leer bood: in een verondersteld geloof van de zuigeling, in het verbond met de gelovigen en hun zaad.” (Berkhof, 2007, p. 349)

Een veel voorkomend probleem is het probleem hieronder geschetst:

Het probleem begint als een individu, als zuigeling gedoopt, het geloof niet overneemt terwijl het in de kerk is opgevoed. Jaren gaat het individu niet naar de kerk maar op latere leeftijd, door een gebeurtenis in het leven komt het individu tot geloof. Nu wil het individu zich (opnieuw) laten dopen als teken van dit nieuw gevonden geloof. Dit kan niet in de reformatorische gemeente want de doop wordt maar éénmalige verstrekt.

Miranda Klaver heeft in haar onderzoek hier iets interessants over gezegd.

“This discussion surrounding infant baptism and the desire for adult baptism shows that while religious traditions are still relevant, many people ‘experience themselves as beings who make decisions and choices for themselves in the religious field, and who appropriate elements from one or more traditions on the basis of their own authority’. Here, larger changes in the field of religion come into play, such as social processes of individualization and the increasing

importance of religious experience (as opposed to cognitive belief). Both the shift in religious authority from institution to the individual believer and the emphasis on the bodily, experiential dimension are involved in the discussion of baptism rituals in mainline Protestant churches.”
(Klaver, 2011, p. 209)

Volgens haar heeft dit probleem dus ook te maken met de individualisering, hier zal ik in hoofdstuk 7 uitgebreid op terugkomen.

Conclusie: Er zijn duidelijke verschillen te vinden tussen de reformatorische en evangelische gemeenten op het gebied van de doop. Dit heeft in de eerste plaats te maken met een theologische uitleg en geloofstradities. Maar daarnaast zijn er twee punten die ook meespelen.

- Er is een verschuiving binnen de theologie van de doop. Van het object(God) die Zijn genade geeft aan iedereen, dus ook kinderen naar het subject, de gelovige die zelf de keuze moet maken om God te volgen.
- Een ander punt is dat het individualisme en de ervaring van het geloof ook een steeds grotere rol spelen binnen de theologie en keuze van de doop.

Het verlangen van mensen om zelf een keuze te maken voor God zoals in het eerste punt omschreven, is in de DoorBrekers gemeente in de eerste plaats terug te vinden in het praktiseren van de geloofsdoopt. Daarnaast zien we terug dat er meer nadruk ligt op het maken van een eigenkeus we zien dit door de oproepen na de preek om zelf een bewuste keuze te maken. Sommige respondenten ervoeren dit als erg prettig.

6.2 Wet / Genade

Een ander belangrijk theologisch verschil genoemd door de respondenten is het gebruik van en verhouding tussen wet en genade in de beide gemeenten.

De reformatorische gemeenten

In de catechismus van Heidelberg zien we dat de wet een tweevoudige rol vervult.

“De eerste keer als kenbron van de ellende en vervolgens als richtsnoer voor de dankbaarheid” (Verboom, 2005).

De wet laat dus zien dat mensen overtreders zijn want niemand kan de wet houden, de wet op zich wordt gezien als een goed iets. Met dit besef in het achterhoofd komt de genade in werking. Door het geloof in Christus wordt een mens dan behouden.

De radicale genade wordt alleen verstaan op de weg van een verbondsomgang met God waarop telkens weer onze radicale schuldigheid openbaar wordt. (Berkhof, 2007, p. 258)

Hierna veranderd de rol van de wet en krijgt deze een functie als richtlijn voor het Christelijk leven. Uit dankbaarheid zou de gelovige deze moeten volgen.

“Kunnen dan zij niet behouden worden, die in hun goddeloos, ondankbaar leven volharden en zich niet tot God bekeren?”

Volstrekt niet. De schrift zegt dat geen onkuis mens, geen afgodendienaar, echtbreker, dief, gierigaard, dronkaard, lasteraar, oplichter of dergelijk het koninkrijk van God beërven zal.” (Zwanepol, 2004, p. 93)

“Waarom laat God ons de tien geboden zo streng prediken, wanneer toch niemand ze in dit leven kan volbrengen?”

Allereerst, opdat wij ons leven lang onze zondige aard steeds beter leren kennen en met des te groter begeerte de vergeving van zonden en de gerechtigheid in Christus zoeken. Vervolgens, opdat wij ons zonder ophouden beijveren en God bidden om de genade van de Heilige Geest om steeds meer naar het beeld van God vernieuwd te worden, tot wij na dit leven de beloofde volmaaktheid bereiken.” (Zwanepol, 2004, p. 100)

We zien dus dat de wet en de genade (geloof) een wisselwerking hebben in het Christelijke leven. De wet wordt gebruikt als hulpmiddel om naast de genade die één Christen ontvangen heeft uit dankbaarheid zijn behoudenis vast te houden. Als gevolg hiervan zien we dus dat de tien geboden wekelijks worden gepredikt in de reformatorische gemeenten.

De DoorBrekers gemeente

Zoals in hoofdstuk 5 genoemd, wordt er in de DoorBrekers gemeente de Word of Faith theologie onderricht. In deze theologie wordt veel gezegd over de wet en de genade. Een bekende schrijver op dit gebied is Andrew Wommack. In één van zijn boeken schrijft hij het volgende over de wet:

“De wet geeft je kennis van zonde en maakt dat je schuldig bent tegenover God. De wet werd gegeven om ons uit de misleiding te halen, die ons laat denken dat wij onszelf zouden kunnen redden.” (Wommack, 2011, pp. 30-31).

We zien hier dat de wet op het eerste punt dezelfde rol heeft als in de reformatorische gemeenten. Het toont aan dat we schuldig staan tegenover God. Het verschil tussen de reformatorische theologie en de Word of Faith theologie is het volgende.

De Word of Faith theologie ziet de wet als vervuld en gebruikt de wet niet als leidraad voor het Christelijk leven. Sterker nog, het keurt de wet af als leidraad voor het Christelijk leven.

“De wet veroordeelt altijd en houdt de mens weg van God. De duivel bewapent zich met de wet om de mens te kunnen beschuldigen en veroordelen en ze zo bij God weg te houden. Wanneer je je echter opnieuw aan het systeem van het oude verbond onderwerpt, leg je dat wapen

(veroordeling) opnieuw in de handen van de duivel. " (Prince, Bestemd voor Overwinning, 2008, p. 29)

We zien dat Jospheh Prince, een bekende Word of Faith prediker, hier uitlegt dat nadat de wet zijn taak heeft gedaan als veroordelend, het niet meer gebruikt moet worden als leidraad in het christelijk leven. Dit omdat je anders constant veroordeeld zou worden en niet tot God kan naderen. De enige leidraad in het christelijke leven is de genade van God.

Het gevolg hiervan is dat de wet als leidraad voor het christelijk leven eigenlijk niet of nauwelijks wordt gepredikt in de DoorBrekers gemeente. Hooguit om de veroordelende taak van de wet uit te leggen. Er wordt bijna wekelijks gepreekt over de genade omdat dit de leidraad is in het christelijk leven.

Het probleem

We hebben dus gezien dat er een groot verschil zit in het gebruik van de wet in het christelijk leven in de reformatorische gemeenten en de DoorBrekers gemeente. Een probleem hierbij geschetst door een aantal respondenten is dat ze zich in de reformatorische veroordeeld voelden omdat de wet bijna wekelijks werd gepredikt. De DoorBrekers brengt voor hun dus een heel bevrijdende boodschap, des te meer omdat ze zich veroordeeld voelen door de preken in de reformatorische gemeente. Dit is ook wat sommige respondenten aangeven in de interviews. Woorden als bevrijding, blijdschap en vrijheid worden door de respondenten genoemd als het gaat over de wet en genade in de DoorBrekers gemeente.

6.3 Resumerend

Zoals we besproken hebben, waren er verschillende theologische redenen die aan de basis stonden bij de keuze om de reformatorische kerk te verlaten en over te gaan naar de DoorBrekers gemeente.

Twee lijnen kunnen we hierin onderscheiden, die van de doop(eigen keuze) en de theologie met betrekking tot wet en genade.

Met de doop zien we dat er in de DoorBrekers gemeente een nadruk ligt op de eigen keuze. In de reformatorische gemeenten wordt de keuze gemaakt door de gemeenschap en is de dopeling een zuigeling. Een aantal respondenten gaven aan de eigenkeuze in dit alles als fijn te ervaren.

Hiermee zeg ik niet dat alle respondenten als volwassenen gedoopt zijn of dit zouden willen. Een aantal respondenten vindt de geloofsdoop juist lastig, dit omdat ze ervaren dat de kinderdoop die ze al ontvangen hebben voldoende is. In de DoorBrekers wordt hier soms teveel overgesproken volgens deze respondenten. Opvallend is wel dat de 'eigen keuze' in de diensten bij de DoorBrekers eigenlijk door alle respondenten als positief wordt aangeduid.

De verhoudingen tussen wet en genade hebben zeker overeenkomsten in de reformatorische gemeenten en de DoorBrekers gemeente. Zo heeft de wet een veroordelende functie die leidt naar het geloof en de genade van God. In de reformatorische gemeenten heeft de wet hiernaast ook een leidraad functie. Dit ontbreekt in het geheel bij de DoorBrekers gemeente, ze wijzen dit zelfs af. Het gevolg is dat er vaak wordt gepreekt over genade en zelden over de wet in de DoorBrekers gemeente. Dit wordt door bijna alle respondenten als prettig ervaren.

7. Individualisering

We zien dat er in onze maatschappij altijd ontwikkelingen gaande zijn die mensen (sterk) beïnvloeden in de manier dat ze leven, hun leven invullen en de keuzes die ze maken. Er zijn tal van maatschappelijke ontwikkelingen die bewust of onbewust plaatsvinden. Twee van de vele maatschappelijke ontwikkelingen die nu gaande zijn in onze maatschappij, zijn de individualisering en de subjectivering.

In de twee hoofdstukken die volgen, wil ik deze twee maatschappelijke ontwikkelingen, van deze tijd uitwerken. Ik zal in dit hoofdstuk eerst de individualisering, het proces wat leidt tot het individualisme, behandelen. Ik zal hierbij eerst kijken wat individualisering is (definitie).

Vervolgens laat ik zien wat de invloed is geweest op de maatschappij de laatste jaren, hierna laat ik zien wat de invloed is geweest op het religieuze vlak. Tot slot laat ik zien wat de invloed is op het traditioneel christelijk geloof. In het hoofdstuk hierna zal ik het subjectivisme uitwerken. Ook hierbij laat ik zien wat dit is en wat de invloed is op onze maatschappij en het christelijk geloof.

“Individualisme is een filosofisch standpunt waarbij de gedachtegangen en de rechten van het individu boven het belang van de gemeenschap wordt geplaatst” (Betekenis ' individualisme ', 2014)

Het Nederlandse woordenboek geeft in één zin een beknopte beschrijving van wat individualisme is.

De afgelopen jaren hebben we het woord individualisering geregeld voorbij zien komen in de media en politiek. Het is iets wat zich in de laatste decennia steeds vaker laat zien en iedereen heeft er in meer of mindere mate mee te maken (Lagemaat, 2013, p. 109).

Daarnaast wordt er in de studie 'God in Nederland' individualisering genoemd als hoofddreden voor Godsdienstige verandering in ons land.

“Individualisering ligt ten grondslag aan de afbrokkeling van de kerkelijke godsdienstigheid als de verbreiding van spiritualiteit waarvoor de eigen biografie de belangrijkste inspiratiebron is.”

(Bernts, Dekker, & de Hart, 2007, p. 182)

7.1 Definitie

In de westerse cultuurgeschiedenis is het individualisme afwisselt beschouwd als een bedreiging voor het sociale leven (Frans conservatieve denkers), als een cultuur ideaal (Duitse romantiek),

als economisch ideaal (liberaal welvaartsstreven) en als politiek maatschappelijk ideaal (emancipatie van de mondige, vrije burgers) (Lagemaat, 2013, p. 116). Individualisme is dus geen neutrale term en daarom ga ik in dit onderzoek kijken naar het proces wat leidt tot individualisme.

Een bruikbaar onderzoek om meer inzicht te krijgen in dit proces is het onderzoek van Teus van de Lagemaat. Hij deed onderzoek naar de individualisering in de Gereformeerde bond. Hij brengt een duidelijke scheidlijn aan tussen individualisme en individualisering. Wel noemt hij dat in veel literatuur de woorden, individualisering en individualisme synoniem worden gebruikt. Maar hij komt tot de conclusie dat individualisering de weg naar de kern, het individualisme is.

Individualisme is als het ware de binnenkant, de dynamiek van het individualiseringsproces (Lagemaat, 2013, p. 116). Individualisme is in dit opzicht meer een filosofische term. Wat voor dit onderzoek veel interessanter is, is het proces wat leidt tot individualisme en dat is individualisering.

Teus van de Lagemaat probeert om een definitie te geven aan individualisering maar komt tot de conclusie dat het begrip individualisering in de sociaalwetenschappelijke literatuur niet een heldere definitie heeft.

Vervolgens hanteert hij een eigen bruikbare definitie voor het begrip individualisering. Hierbij gebruikt hij drie hoofdlijnen. Omdat ik in mijn onderzoek ook zijn definitie wil gebruiken zal ik ter verduidelijking hier kort deze drie hoofdlijnen schetsen.

Het individu zal in plaats van het automatisch overnemen van bepaalde normen en waarden, die als normaal beschouwd worden binnen de verbanden waarin een persoon zich bevindt, dan bewuste eigenkeuzes maken. Voor dit individu betekend dit dan een grote zelfstandigheid (zelf bepaling) ten opzichte van de verbanden waaruit met afkomstig is. (Lagemaat, 2013, p. 115)

Teus van de Lagemaat laat verder zien in zijn onderzoek dat er sprake is van meer vrijheid. Hierin zien we dat het individu meer op zich zelf wordt. De vrijheid neemt hierdoor toe omdat men minder afhankelijk wordt van 'specifieke anderen' en afhankelijkheidsrelaties steeds meer functioneel van karakter worden. (Lagemaat, 2013, p. 116)

Een derde invulling van het begrip individualisering die Teus van de Lagemaat in de literatuur vond legt de nadruk op het reflectieve vermogen van het individu.

Het individu maakt constant keuzes voor de dingen die voor het individu prioriteit hebben in het leven. Dit zijn vaak immateriële bronnen zoals rust, ontspanning en zelfgekozen prioriteiten op het werk, relaties en gezinsleven. De essentie is het vermogen tot reflectie op de eigen keuzes en identiteit.

Men wil het leven ervaren als uitdagend, comfortabel, interessant en vooral de moeite waard. De beleving (persoonlijke ervaring) staat hierin centraal. Individualisering is dan dus vooral een stijl van leven.

Kijkend naar deze drie hoofdlijnen komt Teus van de Lagemaat tot de volgende definitie van individualisering:

Individualisering is het proces waarin individuen in toenemende mate hun eigen levensomstandigheden willen, kunnen en moeten invullen, zonder de vanzelfsprekende overname van opvattingen en gewoonte die gangbaar zijn in de samenlevingsverbanden waarin zij leven. (Lagemaat, 2013, p. 119)

Een andere definitie wordt genoemd in het onderzoek 'God in Nederland'.

'Individualisering verwijst naar een proces waarbij allerlei traditionele verbanden hun dwingende karakter verliezen en de ruimte groeit om het leven naar eigen inzicht en behoefte in te richten.' (Bernts, Dekker, & de Hart, 2007, p. 181)

De beide definities zeggen in andere woorden nagenoeg hetzelfde. De definitie van Lagemaat is iets meer omvattend en dit is dus de definitie die ik gebruik in dit onderzoek.

7.2 Individualisering in Nederland

Individualisering vormt een belangrijk kenmerk van de hedendaagse samenleving. Vanaf de jaren '70 van de 20^e eeuw heeft zijn diepe wortels in de Nederlandse samenleving. Dit is duidelijk te zien in een onderzoek wat gedaan is door A.J.A. Felling (Felling, 2004). Voor zijn onderzoek gebruikt hij de onderzoek data van een andere onderzoek, gedaan door het Sociaal en Cultureel Planbureau (Planbureau, 1986, 1988, 1994, 1996, 1998, 2000) en hun data zijn onderdeel van het zogenaamde SOCON-project³.

A.J.A. Felling heeft geprobeerd een aantal conclusies te trekken uit de data van deze onderzoeken over individualisering in Nederland.

In zijn onderzoek heeft Felling vijf aspecten van individualisering. Deze vijf aspecten neemt hij en toets hij of deze vormen van individualisering zichtbaar worden in een aantal maatschappelijke terreinen die hij uitkiest.

³ Het SOCON-project omvat een vijfjaarlijkse meting van sociaal-culturele ontwikkelingen in Nederland. Via een grote, representatieve steekproef wordt gevraagd naar een breed scala aan onderwerpen zoals opvattingen over kerkelijkheid en geloof, waarden, politieke overtuigingen maar ook werk, opleiding, huwelijk en gezin, ethnocentrisme, maatschappelijke participatie, milieu & gezondheid.

De terreinen die hij gebruikt zijn:

- 1) *De waardenoriëntaties* waar men de waarde legt zoals bijvoorbeeld familie/gezin, carrière/beroep, gelijkheid of genieten en vrijheid.
- 2) *De politiek-ideologische opvattingen* zoals rolverdeling man/vrouw en opvattingen over menselijk ingrijpen bij leven en dood kwesties zoals abortus of euthanasie.
- 3) Tot slot kijkt hij naar *godsdiensdigheid*. Hier kijkt hij naar geloofsinhouden, kerkelijke betrokkenheid en relevantie voor het dagelijks leven.

Zijn onderzoek toont dat de individualisering op elk terrein aanwezig is. Wel zegt hij 'individualisering is een langzaam en geleidelijk proces met verschillende snelheden op de diverse levensterreinen' (Felling, 2004, p. 33)

Van de drie terreinen hierboven beschreven komt individualisering het meest radicaal naar voren op het terrein van de godsdiensdigheid. De ontkerkelijking is hiervan een zichtbaar verschijnsel. Naar voren komt dat minder mensen nog een kerk bezoeken en de mensen die de kerk bezoeken gaan minder frequent in de laatste 25 jaar.

Verder ziet Felling dat de mensen die het traditionele christelijke geloof expliciet onderschrijven in de laatste kwart eeuw is afgenomen. Er zijn steeds meer mensen die een puur binnen wereldlijke levensbeschouwing hebben, dat wil zeggen het geloof waarin een persoonlijke God of hogere macht geen rol meer speelt.

Ten slotte is gebleken dat er in Nederland in de laatste kwart eeuw duidelijk sprake is geweest van een gestaag proces van subjectieve fragmentering binnen het christelijke geloof. Dit uit zich in het feit dat bijna bij bijna twee derde van de kerkleden geloof nauwelijks nog een rol speelt in het dagelijks leven.

Samenvattend kunnen we dus zien dat er zeker sprake is van individualisering in Nederland als we kijken naar de afgelopen 25 jaar. Zoals we hierboven al gezien hadden heeft dit een zeer sterke invloed gehad op de Godsdiensdigheid. Ik wil de godsdiensdigheid nu gaan terugbrengen naar de traditioneel christelijke hoek.

7.3 Christelijk-godsdiensdig individualisering in Nederland

Het onderzoek 'God in Nederland' is nu vier keer gedaan namelijk in 1966, 1979, 1996 & 2006. In de meest recente versie (Bernts, Dekker, & de Hart, 2007) is een grote conclusie dat zowel de kerkelijkheid als ook de gelovigheid van Nederlanders blijft afnemen. Er is dus zeker sprake van een landelijke ontkerkelijking maar toch is hiermee niet alles gezegd. In het onderzoek komt ook naar voren dat er een 'terugkeer van religie' is. Maar ook in andere onderzoeken zien we deze

trend terug (Becker, Hart, & Arnts, 2006). Het gaat hierin niet om een terugkeer van de religie zoals deze was, maar een geheel nieuwe vorm van religie (Donk, Jonkers, & Kronjee, 2006). Binnen en buiten de gemeenten is er een nieuwe spiritualiteit en religiositeit aan het ontwikkelen.

“Als men het geloof gelijkstelt aan het christelijke geloof en de daarbij behorende traditionele leerstellingen, is er sprake van een neergang. Als men het godsbegrip ruimer stelt ligt het anders. Het begrip secularisatie is dan achterhaald, het gaat sterk uit van christelijke opvattingen die in een kerk worden beleden, terwijl mensen tegenwoordig ook religieus of spiritueel kunnen zijn zonder een band te hebben met een bepaalde kerk of religieuze leerstellingen.” (Donk, Jonkers, & Kronjee, 2006, p. 174)

“Het geloof is sterk geïndividualiseerd en vormt daarmee een sterker contrast met traditionele aspecten van religie. Kerk en religie vallen al lang niet meer samen.” (Bernts, Dekker, & de Hart, 2007, p. 198)

Volgens Teus van de Lagemaat blijkt deze religie vooral een persoonlijke zoektocht te zijn, waarin voortdurende veranderingen kunnen optreden. Hij ziet ook dat er veel mensen zijn die behoefte hebben om de zin van het leven te overdenken en dat deze meerderheid van mening is dat er 'iets' is wat mens, wereld en natuur tot in de kern verbindt (Lagemaat, 2013, p. 127).

Dit heeft natuurlijk een grote impact op het traditioneel christelijk godsdienstig vlak. Hij ziet een aantal belangrijke veranderingen op het gebied van individualisering in de bestaande traditionele gemeenten.

Er is binnen de christelijke traditie veel sprake van 'modularisering', dit betekent dat weinig mensen de hele traditie over nemen. Veel mensen nemen alleen de vrolijke, bemoedigende en beloftevolle kanten van het geloof over. (Bernts, Dekker, & de Hart, 2007, p. 179). Er is hierbij vooral vraag naar beleving en ervaring. Deze zoektocht kan dan de plaats van de tradities innemen.

“Er is vanuit het individu gezien sprake van een religieuze individualisering waarin persoonlijk zoekgedrag en eclecticisme de plaats innemen van de traditie. Het enige en uiteindelijk criterium voor de geloofwaardigheid is de persoonlijke ervaring. Reflectie(zelfontplooiing) en authenticiteit zijn hierin de kernwoorden” (Lagemaat, 2013, p. 128).

Een andere vorm van geïndividualiseerde christelijke godsdienst binnen de huidige gemeenten is de evangelisering. Dit hangt samen met de groei van evangelische, charismatische en pinkstergemeenten in Nederland. Een belangrijke studie hierover is die van Roeland (Roeland, 2009). In zijn studie komt hij erachter dat er een grote tegenstelling is tussen de evangelische jeugdcultuur en de bestaande kerkelijke praktijk:

'Contemporary evangelicalism represents a change from a Christianity that addresses the justification of the sinner, to a version with mainly works on well-being and happiness that comes to a fulfilled life.' (Roeland, 2009, p. 189)

De nadruk ligt hier op (de ervaringen van) de gelovige zelf. De gelovige moet het middelpunt zijn van het geloof. Dit komt ook duidelijk terug in de studie van Miranda Klaver over bekeringservaringen in de evangelische gemeenten. Dit is een citaat van één van de respondenten, die haar wortels heeft in een traditionele gemeente, die zij interviewde voor deze studie.

'In my former church it was all about God, but here, it is also about me' (Klaver, 2011, p. 209)

Dit sluit aan bij de waarde van individualisering zoals hierboven besproken. Termen als vrijheid, autonomie en zelfbepaling zijn hier op zijn plaats.

7.4 Resumerend

Terugkijkend op wat hierboven is geschreven kunnen we het volgende samenvatten.

Als definitie voor individualisering neem ik de definitie van Teus van de Lagemaat. Hij omschrijft individualisering als volgt:

"Individualisering is het proces waarin individuen in toenemende mate hun eigen levensomstandigheden willen, kunnen en moeten invullen, zonder de vanzelfsprekende overname van opvattingen en gewoonte die gangbaar zijn in de samenlevingsverbanden waarin zij leven." (Lagemaat, 2013, p. 119)

Als we kijken wat voor invloed individualisering heeft gehad op onze maatschappij de afgelopen jaren, zien we dat Felling (Felling, 2004) heeft aangetoond dat dit proces in Nederland op elk terrein van het leven van een individu aanwezig is. Daarbij het sterkst op het religieuze gebied (de godsdienstigheid).

Dit wordt bevestigd door de studie 'God in Nederland' (Bernts, Dekker, & de Hart, 2007). Hierin wordt een duidelijke trend gezien van ontkerkelijking maar daarbij een 'terugkeer van religie'. Deze religie is niet meer per definitie in de kerk te vinden. Het is eerder een zoektocht naar de zin van het leven met de ervaring als leidraad.

Hierna heb ik laten zien dat dit een grote impact heeft op het traditionele christelijk godsdienstige vlak. Twee belangrijke thema's komen hier naar boven als we kijken naar de bestaande reformatische (traditionele) gemeenten.

1. Modularisering

Hierbij kiezen gelovigen alleen wat ze willen horen. Steeds minder kerkbezoekers nemen de hele traditie over, veel kerkbezoekers selecteren de vrolijke, bemoedigende en beloftevolle kanten.

Hierbij ligt er ook een nadruk op vrijheid. Kerkbezoekers laten zich niet door een voorganger of leerstelling onderdrukken en maken zelf de keuze wat ze wel en niet geloven, doen of juist niet doen.

2. Evangelicalisering

De nadruk ligt hierbij op (de ervaringen van) de gelovige zelf, dit is het enige geloofwaardige. Traditionele leerstellingen worden losgelaten en vervangen door de ervaring. Er is vooral vraag naar beleving, ervaring en emotie. Zoek gedrag neemt de plaats in van de traditie. De gelovige wordt het middelpunt van het geloof in plaats van God. Ook hierin zien we weer de eigenkeus en vrijheid terug.

Kernwoorden hierin zijn autonomie, zelfbepaling, vrijheid, reflectie(zelfontplooiing) en authenticiteit.

8. Subjectivering

In het vorige hoofdstuk heb ik stil gestaan bij de invloed van een maatschappelijk proces, namelijk de individualisering in onze maatschappij. Ik heb laten zien wat dit voor invloed heeft op religie in het algemeen en het traditioneel christelijk geloof in het bijzonder. In dit hoofdstuk wil ik nog een ander maatschappelijke ontwikkeling aan de kaak stellen namelijk de subjectivering. In hoofdstuk 9 zullen we kijken welke invloed dit gehad heeft op de respondenten bij het maken van de keuze om over te gaan van gemeente.

8.1 In de maatschappij

Om te laten zien wat subjectivering is moeten we eerst kijken hoe dit zich toont in onze maatschappij.

Onze maatschappij wordt gezien als een gesecculariseerde samenleving (Becker, Hart, & Arnts, 2006, p. 26). Om te laten zien wat dit betekend kijken we naar de seculariseringstheorie die uit het concept van secularisatie is voortgekomen:

“Modernisering en rationalisering van samenlevingen(20e eeuw), zo luidde de seculariseringstheorie, verdragen zich niet met een grote rol van religie. Religie zou volgens de verwachting op termijn vanzelf verdwijnen, hoogstens nog een tijdje stand houdend in de privésfeer.” (Donk, Jonkers, & Kronjee, 2006, p. 14)

Toen deze theorie werd gemaakt halverwege de 20e eeuw diende deze als verklaring voor de ontkerkelijking van die tijd. De theorie heeft de afgelopen jaren al veel onder kritiek gestaan. Dit onder andere omdat er een grote terugkeer van religie is in de 21^e eeuw (Donk, Jonkers, & Kronjee, 2006, p. 13). Wel moet hierbij gezegd worden dat het niet gaat om de zelfde religie die leek te verdwijnen uit de 20 eeuw.

“Dit beeld is waarschijnlijk te simpel, het is eerder een transformatie van religie: als er al sprake is van een terugkeer van religie, dan wel in verschijningsvormen die soms in weinig meer doen denken aan de religie die wij kenden: een vooral institutioneel gebonden vorm, die zich in een tamelijk overzichtelijk schema liet vangen.” (Donk, Jonkers, & Kronjee, 2006, p. 15)

Dit lijkt een verklaring te zijn voor het fenomeen wat we zien in onze samenleving, namelijk een afname van traditionele christelijke religie maar een groei van wat men nieuwe spiritualiteit noemt. Dit zien we ook terug in het onderzoek ‘God in Nederland’ (Bernts, Dekker, & de Hart, 2007) en Godsdienstige veranderingen in Nederland (Becker, Hart, & Arnts, 2006).

Toch kunnen we concluderen dat evangelische gemeenten momenteel een groei doormaken (Becker, Hart, & Arnts, 2006, p. 29). Ondanks dat het een verwantschap heeft met de traditioneel christelijke religie.

Dit brengt ons bij de subjectivering. Een studie die veel kan zeggen over dit onderwerp is de studie van J.H. Roeland (Roeland, 2009). Hij deed onderzoek naar subjectivering en onderschikking onder evangelische jongeren.

Hij werkt dit uit aan de hand van de subjectiveringsthese.

“Het belangrijkste argument in deze these is, dat vormen van religie die aansluiten bij de moderne subjectivering van cultuur en samenleving(spiritualiteit), succesvoller zouden zijn dan vormen van religie die niet zijn toegesneden op deze wending naar het zelf (traditionele vormen van Christelijke religie).” (Roeland, 2009, p. 233)

Subjectivering in dit geheel is een proces van verandering van het subject(een persoon) en anderzijds de natuur, de wereld, God, samenleving en cultuur waar men deel van uitmaakt. Hierin is het aan het individu om zijn of haar eigen wijze van bestaan en zijn te ontdekken. Kennis en betekenis worden gevonden in gevoelens en intuïties van het individu, niet in externe bronnen van kennis zoals traditie, een gedeelde belijdenis, een objectieve standaard. Vanaf de jaren 60 is deze subjectivering erg invloedrijk geworden in onder andere Nederland.

Om de subjectiveringsthese in andere woorden te verduidelijken:

‘Vormen van religie die gekenmerkt worden door een ‘sacralisering’ van het zelf en die de eigen keuzes en ervaringen benadrukken, zouden succesvoller zijn dan vormen die gekenmerkt worden door een oriëntatie op een objectieve sacrale werkelijkheid buiten het zelf, een hoogste bron van betekenis en autoriteit van het bestaan, moraliteit en kennis zijn verankerd.’ (Roeland, 2009, p. 234)

Dit lijkt een verklaring te zijn voor het fenomeen wat we zien in onze samenleving, namelijk een afname van traditionele Christelijke religie (Becker, Hart, & Arnts, 2006, p. 53) en een groei van wat men nieuwe spiritualiteit noemt. Dit zien we ook terug in het onderzoek ‘God in Nederland’ (Bernts, Dekker, & de Hart, 2007).

Volgens Roeland, maar ook andere (Lagemaat, 2013, p. 129) is het evangelicalisme een uitzondering. Ondanks dat het een verwantschap heeft met de traditioneel christelijke religie is er geen afname aan betekenis. Het lijkt zelfs op een aantal plekken een aantrekkingskracht te hebben op jongeren maar zeker niet alleen jongeren, zoals we zien bij de DoorBreakers gemeente.

Hij laat zien dat er binnen het evangelicalisme veel ruimte is voor ervaring(van God), gevoel en emotie voornamelijk tijdens de aanbidding. Het ervaren van God roept in deze evangelische

gemeenten lichaamspraktijken en emoties op. Dit is in vergelijking met traditioneel protestantisme (reformatorische gemeenten) een groot verschil. In deze traditie wordt het oor en het verstand aangesproken en wordt in mindere mate de ervaring, gevoel en emotie aangesproken.

Het evangelicalisme is hierin dus anders dan het protestantisme waarin het lichaam, de zintuigen en de emoties gewantrouwd worden in de bemiddeling met het heilige(God). Maar er is volgens Roeland ook een sterke overeenkomst tussen het evangelicalisme en protestantisme:

'In de zin dat beide zijn gericht op heilige werkelijkheid die het individu overstijgt, en dat beide ontologische eigenschappen van deze werkelijkheid waarborgen en objectiveren- zij het op een verschillende manier. Waar het protestantisme het heilige objecteert in gezaghebbende tradities, geloofsbelijdenissen en geschriften, blijkt de objectivering in het evangelicalisme vooral gestalte te krijgen in de wijze waarop een specifieke en welomschreven God in worship wordt opgeroepen en bevestigd.' (Roeland, 2009, p. 235)

Verder constateert Roeland dat zowel de evangelicals als de protestanten God als een objectieve realiteit beschouwen, als iets dat niet afhankelijk is van subjectieve voorkeuren of gevoelens van een individueel persoon. In het verlengde hiervan constateert hij dat veel evangelicals een hoog moraal hebben. Dit omdat ze zich overgeven aan, en zich conformeren met de wil van, een hogere buiten zichzelf staande autoriteit.

Maar deze morele idealen binnen het evangelicalisme worden meer en meer ingekleurd vanuit een subjectivistisch moreel kader. Dit toont Roeland aan in zijn onderzoek doormiddel van interviews die hij heeft gedaan met jongeren en het bezoeken van samenkomsten voor deze jongeren. Hieruit komt dat een aantal belangrijke waarden van de hedendaagse subjectivisme cultuur zoals plezier, bevrediging, geluk, authenticiteit en zelfontplooiing diep in het evangelicals moraal zijn gekomen. (Roeland, 2009, pp. 177-198)

Ook zien we dit terug in het onderzoek 'God in Nederland':

"De eigen, vaak zeer persoonlijke gekleurde ervaring en het op een of andere manier emotioneel geraakt worden is veel belangrijker geworden." (Bernts, Dekker, & de Hart, 2007, p. 184)

Samengevat stelt Roeland:

"Alhoewel het evangelicalisme wordt gekenmerkt door de morele eis van zich conformeren aan de wil van God, blijkt dat deze God veel van de hedendaagse cultuur van subjectivisme heeft opgenomen in Zijn wil."

8.2 Resumerend

Samengevat kunnen we zeggen dat de ontkerkelijking in Nederland, vanwege de geseculariseerde samenleving, een feit is. Een uitzondering hierop is de evangelische beweging,

dit terwijl deze stroming toch veel overeenkomsten heeft met de gevestigde (reformatorische)gemeenten. De oorzaak voor deze uitzondering is dat er in evangelische gemeenten ruimte is voor ervaring, gevoel en emoties terwijl dit in de meeste gevestigde (reformatorische) gemeenten wordt gewantrouwd.

De overeenkomst tussen evangelische en reformatorische gelovigen is dat ze beide God zien als een objectieve realiteit die onafhankelijk is van subjectieve voorkeuren of gevoelens van een persoon. Hierdoor is het moraal en de idealen voor deze gelovigen over het algemeen genomen erg hoog.

Toch zit hier een cruciaal verschil, toont Roeland aan in zijn onderzoek. De idealen in de evangelische gemeenten zijn sterk ingekleurd door het subjectivisme. Belangrijke waarden uit de geseculariseerde en gesubjectieerde samenleving komen hier naar voren zoals plezier, bevrediging, geluk, authenticiteit en zelfontplooiing.

Het hoge moraal en de idealen worden dus niet zoals bij reformatorische gelovigen gehouden met oog op God maar eerder omdat er voor de gelovige zelf iets te bereiken is.

9. Individualisering en subjectivering naast de uitkomsten van de interviews en de theologische verschillen

In dit hoofdstuk wil ik de uitkomsten van de interviews van hoofdstuk 5 tegen het licht houden van de uitkomsten uit de literatuurstudie over de individualisering en subjectivering in Nederland zoals beschreven in de hoofdstukken 7 & 8. Ook sta ik stil bij de uitkomsten van hoofdstuk 6 waarin ik de grootste theologische verschillen en de problemen die dit met zich mee brengen aan de kaak stel.

Uit de interviews heb ik een tiental speerpunten destilleert die samen de doorslag gegeven hebben voor de respondenten om de overstap te maken van de reformatorische gemeenten naar de DoorBrekers gemeente.

- 1) Veruit de meeste respondenten bezochten de reformatorische kerk al hun hele leven en vaak uit gewoonte. Er is niet echt sprake geweest van een eigen keuze omdat de respondenten er van jongs af aan al in zaten. Bij de DoorBrekers is die eigen keuze er wel. Allereerst de keuze om naar deze gemeente te gaan. Maar daarnaast een eigen keuze om Jezus te volgen in het dagelijks leven. Dit zien we terug in de volwassendoop maar ook in de oproepen na de preek om een eigen keuze te maken.
- 2) Een groot gedeelte van de respondenten waren over het algemeen niet actief in de reformatorische gemeente en hadden dan ook weinig binding met andere gemeenteleden op het gebied van geloof. In de DoorBrekers gemeente wordt er veel nadruk gelegd op het actief zijn in de gemeente en het contact hebben met elkaar.
- 3) Een meerderheid van de respondenten waren vaak al zoekend naar meer geloofservaring voordat ze de overstap maakte naar de DoorBrekers gemeente.
- 4) De samenkomsten van de reformatorische kerk worden beschreven als saai en onbegrijpelijk. De samenkomsten van de DoorBrekers daarentegen als vrolijk, begrijpelijk en opgewekt.
- 5) De aansluiting met het dagelijks leven ontbrak voor bijna alle respondenten in zowel de wekelijkse samenkomsten (preek) als in het doordeweekse geloof, in de reformatorische kerk. Bij de DoorBrekers werd dit juist heel sterk gevonden.
- 6) Er was in de reformatorische gemeente bij een aantal respondenten een gemis in passie in de samenkomsten en bij de andere bezoekers. Bij de DoorBrekers ervaren de respondenten die passie wel.
- 7) Volgens bijna alle respondenten is er in de DoorBrekers gemeente meer ruimte voor de ervaring van het geloof dan in de reformatorische kerk.

- 8) Het kinderwerk in de reformatorische gemeente is meer een bijzaak. Hierdoor was het kinderwerk niet erg goed. De DoorBrekers gemeente daarin tegen legt erg veel nadruk op het kinderwerk. Hierdoor is het kinderwerk zeer goed. Dit benoemen alle respondenten met kinderen die participeren in het kinderwerk.
- 9) De respondenten gaan nu met plezier met heel het gezin naar de gemeente.
- 10) Op theologische gebied zijn er ook een paar grote verschillen tussen de reformatorische kerk en de DoorBrekers gemeente. In meer of mindere maten zijn dit redenen geweest voor de respondenten om de overstap te maken. De twee belangrijkste volgens de respondenten zijn:
 - a. De verhouding tussen de wet en de genade.
 - b. De volwassendoop (eigen keus)

Als ik kijk naar de bovenstaande punten en ik leg deze naast de kenmerken van het individualisme en subjectivisme dan vallen mij een aantal dingen op.

Punt 1, lijkt op een zoektocht naar meer autonomie. Zoals we in hoofdstuk 7 gezien hebben is één van de eigenschappen van individualisering autonomie. Dit wil zeggen dat een individu zelf keuzes wil maken en zijn bestaan vorm wil geven. De respondenten in de interviews hebben vaak deze keuze wat betreft hun thuisgemeente nooit gehad. Van jongs af aan zijn ze al lid geweest bij één gemeente. Met de individualisatie waar iedereen in meer of mindere mate aan onderhevig is zie ik in het missen van de keuzes een achterliggende motivatie achter dit punt. De respondenten geven aan het fijn te vinden om zelf keuzes te maken na de preken. We zien deze eigen keuze ook terug in de volwassendoop, zoals we gezien hebben in hoofdstuk 6. Hiernaast hebben we gezien dat het losmaken uit oude sociale verband ook een kenmerk is van het individualisme. In plaats van de normen innemen die de groep had van waaruit hij afkomstig is, zal het individu zijn eigen keuzes maken.

Dit alles is zeker te herleiden naar de individualisering zoals besproken in hoofdstuk 7.

Punt 2, Hier zien we dat de respondenten niet actief waren in de reformatorische gemeente die ze bezochten. In de DoorBrekers gemeente hadden ze dat wel. We zien hier ook weer kenmerken terug de individualisering. We zien dat het individu opzoek is naar authenticiteit en autonomie. Hij breekt met de oude relaties met de (kerkelijke) familie en zoekt naar eigen contacten die hij zelf uitkiest. Het heeft veel overlapping met punt 1.

Punt 3, 4, 6 en 7 hangen samen doordat het in alle gevallen gaat over de emotie en ervaring van het geloof. De respondenten zoeken veelal meer ervaring en bevrediging. Zoals we gezien hebben in hoofdstuk 7, speelt in de individualisering de ervaring (emoties) een zeer grote rol. De ervaring wordt door het individualisme steeds meer als leidraad gezien. Op het eerste gezicht lijkt de secularisering hier haaks op te staan omdat de rationalisering hier een grote rol speelt. Maar

zoals we gezien hebben in hoofdstuk 8 is er in de huidige seculariseerde maatschappij wel ruimte voor nieuwe spiritualiteit. Subjectivering is hierin een sleutelwoord. We zagen dat door de subjectivering er een verschuiving heeft plaats gevonden van betekenis aan tradities en objectieve standaarden (bijvoorbeeld geloofsbelijdenissen) naar gevoelens en intuïties, anders gezegd, naar de ervaring.

Doordat de respondenten opzoek zijn naar (meer) ervaring van/in het geloof gaat dit vaak ten koste van de tradities in de reformatorische gemeente.

Punt 5 is erg sterk gericht op het individu. Wat kan “ik” (het individu) in het dagelijks leven met het geloof. Hierin zien we een sterke drang naar zelfontplooiing terug. Ook dit is één van de kenmerken van de individualisering en de subjectivering.

Punt 8 en 9 hebben betrekking op het gezin van de respondenten. Hierin zien we dat de respondenten kiezen voor het geluk en welzijn van hun eigen familie(ervaring). Ook dit is een kenmerk van de individualisering. Zelf keuzes maken voor de dingen die belangrijk zijn en prioriteit hebben in het leven van het individu. Hierbij wordt er gekozen om los te gaan van de reformatorische kerk waarin de respondent is opgevoed. De waarde voor de grote groep vervaagd, er wordt gezocht naar wat de respondent (en zijn eigen gezin) kan halen uit het kerkbezoek.

In alle punten zien we nog iets belangrijks terug van het individualisatie proces, elk punt is in een bepaald opzicht gericht op het individu(subject). Anders gezegd wordt er door de respondenten in mindere mate gekeken wat het subject (respondent) voor bijdrage kan leveren aan het object (God of de gemeente).

Het lijkt dan misschien opvallend en tegen te spreken dat de meeste respondenten in de DoorBrekers meer contacten en actiever zijn dan in de reformatorische gemeente. Maar hierbij moet gekeken worden naar de motivaties achter dit actief zijn. In de DoorBrekers wordt er nadruk gelegd op het hebben van relaties en het actief zijn, opdat dit tot zegen zal worden voor jezelf en je gezin. In een bepaald opzicht is dus weer te herleiden naar de individualisering en de subjectivering.

Op theologisch gebied zijn er ook een aantal dingen die opvallen. De respondenten gaven aan op twee hoofdvlakken een verandering te zien. Namelijk de volwassendoop (eigenkeuze) en de verhouding tussen wet en genade. In hoofdstuk 6 heb ik de verschillen uitgewerkt, hier nog eens kort de conclusies.

Met de doop zien we dat er in de DoorBrekers gemeente een nadruk ligt op de eigen keuze. In de reformatorische gemeenten wordt de keuze gemaakt door de gemeenschap en is de dopeling een zuigeling. Een aantal respondenten gaven aan de eigenkeuze in dit alles als fijn te ervaren.

Hiermee zeg ik niet dat alle respondenten als volwassenen gedoopt zijn of willen. Een aantal respondenten vind de geloofsdoop juist lastig, dit omdat ze ervaren dat de kinderdoop die ze al ontvangen hebben voldoende is. In de DoorBrekers wordt hier soms teveel overgesproken volgens deze respondenten. Opvallend is wel dat de 'eigen keuze' in de diensten bij de DoorBrekers eigenlijk door alle respondenten als positief wordt aangeduid.

De verhoudingen tussen wet en genade hebben zeker overeenkomsten in de reformatorische gemeenten en de DoorBrekers gemeente. Zo heeft de wet een veroordelende functie die leidt naar het geloof en de genade van God. In de reformatorische gemeenten heeft de wet hiernaast ook een leidraad functie. Dit ontbreekt in het geheel bij de DoorBrekers gemeente, ze wijzen dit zelfs af. Het gevolg is dat er vaak wordt gepreekt over genade en zelden over de wet in de DoorBrekers gemeente. Dit wordt door bijna alle respondenten als prettig ervaren en zij hebben het dan vooral over een gevoel van vrijheid.

In de eigenkeuze(volwassendoop) en de verhouding tussen wet en genade zie je duidelijk vrijheid en zelfbepaling terug, dit zijn duidelijke kenmerken van de individualisering en de subjectivering zoals beschreven in hoofdstuk 7 & 8.

We zien dat de individualisering en de subjectivering een zekere invloed hebben op de theologische keuze en voorkeur van de respondenten. Ik zeg hiermee niet dat dit de enige reden is, dit zou immers geen recht doen aan de complexiteit van de keuzes van de respondenten. Ik zeg hiermee alleen dat het een rol heeft gespeeld.

In einde van hoofdstuk 7 heb ik vijf kernwoorden genoemd bij het individualiseringsproces. Deze kernwoorden zijn autonomie, zelfbepaling, vrijheid, reflectie(zelfontplooiing) en authenticiteit. Zoals we zien zijn al deze kernwoorden terug te vinden in de punten hierboven. Ook het subjectivisme van hoofdstuk 8 is terug te zien in de punten hierboven beschreven. Kernwoorden hiervan waren namelijk: bevrediging, geluk, authenticiteit en zelfontplooiing.

Ondanks dat alle punten een ander gebied betrekken hebben ze toch veel gemeen. Alle punten hierboven zijn op een bepaalde manier te koppelen aan één van de eigenschappen van het individualisme of het subjectivisme.

10. Conclusies

Ik begon dit onderzoek met een hoofdvraag:

Wat zijn beweegredenen van vroeg volwassen mensen die een Reformatorische gemeente bezochten om in de afgelopen twee jaar over te stappen naar Christengemeente de DoorBrekers te Barneveld?

Uit de interviews met de respondenten kwamen een aantal belangrijke punten naar voren die ik in dit onderzoek heb besproken. Veel van de punten, zo konden we zien in hoofdstuk 9, liggen in de lijn met een zoektocht naar meer geloofservaring, zelfbepaling en autonomie.

Ook hebben we gezien dat de reformatorische gemeenten in de traditie staan van de reformatie en de theologie van die tijd. De DoorBrekers daarin tegen prediken een 'Word of Faith' theologie, dit is een erg populaire moderne theologie gebaseerd op genade en voorspoed.

Twee belangrijke verschillen werden genoemd door de respondenten, de doop(eigenkeuze) en de verhouding tussen wet en genade. We hebben gezien dat de Doop en in het verlengde hiervan de eigen keuze voor het geloof aansluit bij het individualiseren en het subjectiveren van deze tijd. Hetzelfde geldt voor de verhouding tussen wet en genade zoals gebruikt in de DoorBrekers gemeente. Hierbij ligt de nadruk op de genade en wordt er niet of nauwelijks over de wet gesproken. De meeste respondenten gaven aan dat ze zowel de 'eigen keuze' als de verhouding tussen wet en genade in de DoorBrekers als positief ervaren.

Deze punten liggen in lijn met het individualisme en subjectivisme van onze tijd zoals we gezien hebben in de hoofdstukken 7 en 8. Ik zeg hierbij niet dat dit de enige achterliggende redenen zijn, maar wel dat deze twee een (grote) invloed gehad hebben op de keuze en motivatie voor de keuze.

We hebben gezien dat de DoorBrekers gemeente aansluit bij de beleving en kenmerken van de subjectivering en individualisering. Dit zowel op het sociaal, empirisch en theologisch niveau.

Tot slot hebben we gezien dat de respondenten al niet veel binding meer hadden met hun eigen reformatorische gemeente. Er werd weinig ruimte gegeven voor ervaring en spirituele verdieping die de respondenten juist zochten. Ook was er geen samenhang tussen de kerkbezoekers. De DoorBrekers gemeente bood deze ervaring, verdieping en samenhang wel.

Alles wijst erop dat het individualisme en het subjectivisme een grote invloed hebben gehad op de motivaties van de respondenten om tot de definitieve keuze te komen en van kerk te wisselen.

Ik zeg hiermee niet dat dit de enige reden is, dit zou zeker geen recht doen aan de complexiteit van de keuzes van de respondenten. Ik zeg hiermee alleen dat het een (grote) invloed heeft gespeelt.

11. Tot Slot

Zoals ik in het voorwoord gezegd heb zou ik in het laatste hoofdstuk van dit onderzoek de titel van dit onderzoek verklaren.

De titel van dit onderzoek is:

“freeevangelical, From Reformed to Evangelical”

In dit onderzoek heb ik aangetoond dat de DoorBrekers gemeente een evangelische gemeente is. Verder heb ik in dit onderzoek gekeken naar zes respondenten die vanuit een reformatorische gemeente zijn overgegaan naar de DoorBrekers gemeente. Hierbij heb ik onderzocht wat de redenen en motivaties voor deze overgang.

Uit de interviews zagen we dat veel van de redenen te maken hadden met de emoties, geloofservaring, zelfbepaling en autonomie van de respondenten. Vervolgens heb ik aangetoond dat deze kenmerken te herleiden zijn naar de individualisering en subjectivering van onze maatschappij.

Het woord freeevangelical is een woord mix van de Engelse woorden freedom(vrijheid) en Evangelical (evangelisch).

Ik probeer hiermee twee belangrijke lijnen in dit onderzoek samen te voegen. Namelijk de evangelische kerk de DoorBrekers en misschien wel het belangrijkste kenmerk van het subjectivisme en individualisme zoals beschreven in dit onderzoek, de vrijheid.

Dit onderzoek is, zoals eerder aangegeven, bedoelt als een beschrijvend onderzoek. Ik heb mij in dit onderzoek soms op het verklarende veld bewogen, maar soms is dit nodig om een goede beschrijving te maken.

Het doel van het onderzoek was om de Reformatorische gemeenten in de omgeving van Barneveld een overzicht te geven van de beweegredenen van de kerkleden die in de afgelopen twee jaar zijn overgegaan naar de DoorBrekers gemeente te Barneveld. Dit doel hoop ik met dit onderzoek bereid te hebben.

Hierbij zou ik nog een advies aan de reformatorische gemeenten willen geven.

Er zullen in de aanstaande jaren wellicht meer mensen zijn die bewust of onbewust worden beïnvloed door de individualisering of subjectivering. In het verlengde hiervan zullen deze mensen meer ruimte zoeken om geloofservaring en autonomie te krijgen. De reformatorische gemeenten zouden juist moeten proberen meer ruimte te geven in deze dingen. Hiermee

voorkom je dat deze personen het buiten de gemeente gaan zoeken waarin ze geboren en getogen zijn. Daarnaast denk ik dat reformatorische gemeente moeten proberen meer de aansluiting te vinden met het leven van alle dag en daarmee de kerkleden onderling ook aansluiting laten vinden.

11.1 Voor verdere studie

Ik heb ook nog een aantal suggesties voor verder onderzoek.

- Blijft de DoorBrekers gemeente zijn groei vasthouden de aanstaande vijf jaar?
- Zijn de respondenten over vijf jaar nog steeds lid van de DoorBrekers gemeente? Wat zijn de redenen hiervoor?
- In dit onderzoek heb ik niet stilgestaan bij de soms, als negatief omschreven kanten van de DoorBrekers gemeente. Denk hierbij aan het spreken over geld of het overmatig gebruik van de gave van de Geest.
- Ook zou er onderzoek gedaan kunnen worden naar de crisis die in de DoorBrekers is geweest in november 2013.
- Zijn er nog andere maatschappelijke ontwikkelingen die ten grondslag liggen aan de groei van evangelische gemeenten zoals de DoorBrekers?
- Zitten er gevaren aan de Word of Faith Theologie?⁴

⁴ Aantal woorden exclusief literatuur lijst en bijlagen: 18.609

12. Literatuur lijst

- Ablas, G. (2008). *Inleiding in de psychologie*. Groningen: Wolters - Noordhoff.
- Amelink, A. (2005). Gereformeerde Kerken in Nederland. In G. Harinck e.a. (red.), *Christelijke Encyclopedie*. Kampen: Kok.
- Bas, J. d. (2005). Dortse Leerregels. In G. Harinck, *Christelijke Encyclopedie*. Kampen: Kok.
- Becker, J., Hart, J. d., & Arnts, L. (2006). *Godsdienstige veranderingen in Nederland verschuiving in de binding met de kerken en de christelijke traditie*. Den Haag: Sociaal en cultureel Planbureau.
- Berkhof, H. (2007). *Christelijk geloof*. Kampen: Kok.
- Bernts, T., Dekker, G., & de Hart, J. (2007). *God in Nederland*. Kampen: Ten Have.
- Betekenis 'individualisme'. (2014). Opgehaald van Van Dale woordenboek online:
<http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=individualisme&lang=nn#.UyLta9FOU3E>
- Blei, K. (2005). Hersteld Hervormde Kerk. In G. Harinck, & G. H. e.a. (Red.), *Christelijke Encyclopedie*. Kampen: Kok.
- Charis Bible College, N. (2014, 03 28). *Charis Bible College Nederland*. Opgehaald van Charis Bible College: <http://www.charisbiblecollege.nl/cbc-nederland>
- De Vries, J. (2005). Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt. In G. Harinck, & G. H. e.a. (Red.), *Christelijke Encyclopedie*. Kampen: Kok.
- Dertig mensen uit leiderschap DoorBrekers Barneveld weg*. (2013, Oktober 25). Opgehaald van RD.nl:
http://www.refdag.nl/kerkplein/kerknieuws/dertig_mensen_uit_leiderschap_DoorBrekers_barneveld_weg_1_778879
- Donk, W. v., Jonkers, A., & Kronjee, G. (2006). *Geloven in het publieke domein verkenning van een dubbele transformatie*. (R. Plum, Red.) Amsterdam: University press.
- DoorBrekers. (2014, 03 21). *DB Amersfoort*. Opgehaald van DoorBreker.nl:
<http://www.doorbrekers.nl/amersfoort>
- DoorBrekers. (2014, 03 21). *DB Barneveld*. Opgehaald van DoorBrekers.nl:
<http://www.doorbrekers.nl/barneveld>
- DoorBrekers. (2014, 03 28). *DoorBrekers College*. Opgehaald van DoorBrekers online:
<http://www.doorbrekers.nl/college>

- DoorBrekers. (2014, 01 12). *DoorBrekers Facebook pagina*. Opgehaald van Facebook: <https://www.facebook.com/groups/245556103987/?fref=ts>
- DoorBrekers. (2014, 03 29). *DoorBrekers Visie*. Opgehaald van DoorBrekers.nl: <http://www.doorbrekers.nl/over-ons/visie.html>
- DoorBrekers. (2014, 03 28). *DoorBrekers Waarden*. Opgehaald van DoorBrekers.nl: <http://www.doorbrekers.nl/over-ons/waarden.html>
- Felling, p. d. (2004). *Het proces van individualisering in Nederland: een kwarteeuw sociaal-culturele ontwikkeling*. Nijmegen: prof.dr. A.J.A. Felling.
- Gemeente Barneveld. (2013, november 08). *Barneveld op de kaart*. Opgehaald van Gemeente Barneveld: <http://kaart.barneveld.nl/portaal/religie/kerkgenootschappen>
- Heer, J. M. (2011, Oktober 6). 'Een Doorbraak...'. *De Saambinder*, p. Deel 2.
- Historie. (2013, Oktober 26). Opgehaald van DoorBrekers: <http://www.DoorBrekers.nl/over-ons/historie.html>
- Hoeven-Ten Voorde, J. (2008, December 27). 'Godsdienstsocioloog Janse: Erosie biblebelt komt van binnenuit'. *Reformatorisch dagblad*, p. 19.
- Jager, H., Mok, A., & Sipkema, G. (2009). *Grondbeginselen der sociologie*. Groningen/Houten: Noordhoff uitgevers b.v.
- Janse, C. (2005). Drie formulieren van enigheid. In G. Harinck e.a. (red.), *Christelijke Encyclopedie*. Kampen: Kok.
- Janse, W. (2005). Nederlands Gereformeerde Kerken. In G. Harinck, & G. H. e.a. (Red.), *Christelijke Encyclopedie*. Kampen: Kok.
- Karels, J. (2005). 'Bevindelijk Gereformeerde'. In G. H. e.a., & G. H. e.a. (Red.), *Christelijke Encyclopedie*. Kampen: Kok.
- Karels, J. (2005). Fijnen. In G. H. e.a. (Red.), *Christelijke Encyclopedie*. Kampen: Kok.
- Kerk, N. G. (2005). *Kinderdoop of Volwassendoop*. Barneveld: NGK Voorthuizen/Barneveld.
- Klaver, M. (2011). *This is my desire*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Lagemaat, T. (2013). *De stille evolutie. Individualisering in de Gereformeerde Bond*. Barneveld: BDUmedia.
- Looft de Here op YouTube. (2013, Oktober 26). Opgehaald van De Volkskrant: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/910639/2008/04/28/Looft-de-Here-op-YouTube.dhtml>
- Lukes, S. (2006). *Individualisme*. Colchester: ECPR Press.

- McGrath, A. (2008). *Christelijke Theologie Een Introductie*. Kampen: Kok.
- Meester, R., Dekker, G., & Hart, J. (2007). *God in Nederland 1996-2006*. Utrecht: Uitgeverij Ten Have.
- Morris, R. A., & Lioy, D. T. (2012). A Historical and Theological Framework for Understanding Word of Faith Theology. In Z. Erdey, *Conspectus The Journal of the South African Theological Seminary volume 13* (pp. 73-115).
www.sats.edu.za/userfiles/Conspectus%20-%20Volume%2013.pdf.
- Ouweneel, W. (2005). *Sta Op, Laat Je Dopen*. Heereveen: Medema.
- Planbureau, S. e. (1986, 1988, 1994, 1996, 1998, 2000). *SCP*. Den Haag: VUGA.
- Prince, J. (2008). *Bestemd voor Overwinning*. Roermond: Dunamis Publishing.
- Prince, J. (2010). *Onverdiende gunst*. Roermond: Dunamis Media.
- Regterschot, A. J. (2013, Juli 20). 'Verder doorbreken'. *Reformatorisch dagblad*, p. 4.
- Rejoice Now. (2014, 03 28). *andrew wommack heresy exposed*. Opgehaald van rejoice now:
<http://www.rejoicenow.nl/page/andrew-wommack-heresy-exposed>
- Roeland, J. H. (2009). *Selfation*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Runia, K. (1992). *Evangelisch en gereformeerd: verkenning en herkenning*. Driebergen: Evangelische Alliantie.
- Sietsma, N. (2013, November 03). Waar is de god van de dertiger? *De Verdieping Trouw*.
- Veldhuizen, H., & Verboom, W. (1996). *Wij geloven. de catechismus in woord en beeld*. Kampen: Kok.
- Verboom, W. (2005). Heidelbergse Catechismus. In G. Harinck, *Christelijke Encyclopedie*. Kampen: Kok.
- Voorde, J. v.-T. (2008, December 11). 'Barneveld is nog steeds zendingsterrein'. *Reformatorisch dagblad*, p. 9.
- Weseman, P. (2008, februari 23). Reformatorische groei verdeelt Barneveld. *Trouw*.
- Wommack, A. (2011). *Genade De Kracht van het Evangelie*. Walsall: Andrew Wommack Ministries-Europe.
- Zwanepol, K. (2004). *Belijdenisgeschriften voor de Protestantse Kerk in Nederland*. Heerenveen: Protestantse Pers.

13. Bijlagen

Visie DoorBrekers

Onze Visie (DoorBrekers, DoorBrekers Visie, 2014)

Ons fundament

Onze relatie met God is gebaseerd op het nieuwe verbond in het bloed van Jezus Christus. Wij zijn in Hem verzegeld door de Heilige Geest.

Ons hoogste doel

Jezus Christus leert ons om God de Vader lief te hebben boven alles en alle mensen om ons heen als onszelf. Wij hebben lief omdat Hij ons eerst heeft liefgehad. Zonder de liefde zijn we niets. Het is ons allerhoogste doel.

Onze grootste passie

Onze passie is dat het koninkrijk van God doorbreekt door de kracht van de Heilige Geest in het leven van elke persoon, ieder gezin, elke familie, elk dorp, elke stad, elk land, elk continent en uiteindelijk wereldwijd. Het Koninkrijk van God bestaat uit gerechtigheid, vrede en blijdschap. Dat gunnen we iedereen. Daarom willen wij wereldwijd betrokken zijn bij het stichten van nieuwe gemeenten.

Onze droom

Wij dromen van een gemeente waarin het gonst van mensen die God zeven dagen in de week gepassioneerd dienen. Een gemeente waar jong en oud met groot plezier en in alle vrijheid de ruimte krijgen hun volle potentieel van gaven en talenten in te zetten voor God.

We bouwen de gemeente op een woord van God

Ik zal hen bijeenbrengen als schapen in een kooi, als een kudde in het midden van de weide. Het zal er gonzen van de mensen. De DoorBreker trekt voor hen op; zij Breken Door en trekken door de poort en gaan daardoor uit; en hun Koning trekt voor hen uit, en de HERE aan hun spits. (Micha 2:12-13)

Waarden DoorBrekers

Onze Waarden (DoorBrekers, DoorBrekers Waarden, 2014)

1. We zijn familie

God houdt van iedereen. Elke persoon is waardevol voor Hem. En we zijn allemaal Zijn kinderen. Dat inspireert ons om net zoveel van anderen te houden als van onszelf. Daarom is vergeven belangrijker dan gelijk hebben. En waarderen we relaties boven posities, structuren en talent.

2. We dienen

God heeft ons allemaal uniek gemaakt. Daarom kunnen we niet zonder elkaar. Onze verschillende gaven en talenten hebben we om in te zetten voor anderen. Door samen te werken komen ze optimaal tot ontplooiing en zal de kerk steeds meer van Gods veelkleurigheid weerspiegelen.

3. We zijn gul en gastvrij

Gods wereld draait niet om Hemzelf. Hij gaf ons het beste wat Hij had. Wij kiezen ervoor om dat voorbeeld te volgen. Dat doen we door gul te zijn met ons geld, met onze energie en met onze tijd. En door ons hart en onze handen te openen voor mensen binnen én buiten de kerk.

4. We zijn een wereldkerk

God houdt van deze wereld. Daarom staan we er midden in. Met onze woorden, muziek en sfeer bouwen we een kerkcultuur die excellent, begrijpelijk en van deze tijd is. Zonder dat we concessies doen aan de inhoud van de boodschap. Omdat God van mensen houdt en het beste met ze voorheeft, zijn we betrokken bij de samenleving en stichten we nieuwe gemeentes.

5. We geloven dat alles mogelijk is

God is onbeperkt en almachtig. Hij is in staat meer te doen dan wij kunnen hopen, dromen, bidden of beseffen. Hij staat boven elke uitdaging, elk probleem en elke situatie. Wat er ook gebeurt in ons leven, we geloven dat met God alle dingen mogelijk zijn. Hij is voor ons - zelfs als we niet alles begrijpen - en laat ons nooit in de steek.

Het interview

Praktische zaken met betrekking tot het interview:

Het interview zal worden gehouden op een plaats naar keuze van de respondent.

Het interview zal het interviewleidraad gebruiken zoals hieronder staat beschreven. Dit is geen strikte leidraad en er zal vaak doorgevraagd worden om meer informatie te krijgen.

Het interview zal worden opgenomen met behulp van een digitale recorder. Dit zal vervolgens op een later moment worden uitgeschreven.

Het interview zal een tijdsduur hebben van maximaal 1 uur. In overleg met de respondent kan deze tijdslimiet overschreden worden.

Op verzoek van de respondent kunnen namen veranderd worden om de anonimiteit van de respondent te waarborgen.

De informatie opgedaan in het interview zullen alleen gebruikt worden ten behoeve van het onderzoek en in geen geval door derden worden gebruikt.

De respondent zal zodra het onderzoek voltooid is een digitale versie van het onderzoek ontvangen.

Interview leidraad:

Tijdstip en plaats interview:

.....

Naam respondent:

.....

Geboortedatum:

.....

Geslacht:

.....

Burgerlijke staat:

.....

Gezinssamenstelling:

.....

.....

.....
.....
Kerkelijke achtergrond:

.....
Datum van inschrijving bij DB:

.....
De Reformatorische gemeente

- 1) Hoe bent u bij deze gemeente terecht gekomen?
- 2) Hoe lang bent u lid geweest van deze gemeente?
- 3) Hoe zou de respondent de Reformatorische gemeente die ze bezochten omschrijven?
- 4) Hoe zou de respondent hun lidmaatschap bij de Reformatorische gemeente die ze bezochten omschrijven?
- 5) Hoe zou de respondent de zondagse samenkomsten bij de Reformatorische gemeente die ze bezochten omschrijven?
- 6) Hoe was de relatie met de andere bezoekers van de Reformatorische gemeente?
- 7) Wat sprak U aan in de Reformatorische gemeente?
- 8) Wat sprak U niet aan in de Reformatorische gemeente?

De DoorBrekers gemeente

- 1) Wanneer kwam de respondent voor het eerst in aanraking met de Christengemeente de DoorBrekers?
- 2) Hoe kwam de respondent voor het eerst in aanraking met de Christengemeente de DoorBrekers?
- 3) Hoe zou de respondent de eerste aanraking met de Christusgemeente de DoorBrekers beschrijven?
- 4) Hoe omschrijft de respondent het eerste bezoek aan Christengemeente de DoorBrekers?
- 5) Hoe zou de respondent Christengemeente de DoorBrekers omschrijven?
- 6) Hoe beleven de respondenten hun lidmaatschap bij de Christengemeente de DoorBrekers?
- 7) Hoe zou de respondent de zondagse samenkomsten bij Christengemeente de DoorBrekers omschrijven?
- 8) Hoe is de relatie met de andere bezoekers van Christengemeente de DoorBrekers?
- 9) Wat spreekt u aan in de DoorBrekers gemeente?
- 10) Wat sprak u niet aan in de DoorBrekers gemeente?

Tot Slot

- 1) Op basis van welke motieven heeft de respondent de definitieve keuze gemaakt om over te gaan naar Christusgemeente de DoorBrekers?
- 2) Hoe kijkt u terug op die beslissing?
- 3) Heeft de respondent nog vragen voor de interviewer?